

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Сушра

УМЈЕТНИЧКА ЗАЈЕДНИЦА
ВИСОКЕ ПЕДАГОГИЈЕ

Година 10 • Број 39 25. октобар 2025.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 10 • Број 39 • 25. октобар 2025.

Директор:

Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:

Ранко ПРЕРАДОВИЋ

Редакција:

Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Видосав Вицо ЂУРЂЕВИЋ
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Др Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ,
Зоран М. КОС,
Момчило ГОЛИЈАНИН и
Давид КЕЦМАН ДАКО

Издавач:

Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159

Е-пошта:

gpr.deda@hotmail.com

Жиро-рачун:

562-099-00000-457-93

Штампа:

ГРАФИД д.о.о.

Бања Лука

За штампарiju:

Бранислав ИВАНКОВИЋ

Насловна страна:

Крстан Кићо ПЕТРОВИЋ
Драгана ГРАШАР

Овај број финансијски подржао
Ненад ЈАЊЕТОВИЋ ЈАЊЕ

Крајишке
нобине

ТРНОКОП

Јутро тупи звекет трнокопа.
То брат брату опет јаму копа!

Куд си зором поранио, Јово,
с трнокопом, на црвено слово?

Копајући Јово назва Бога:
Копам нешто за онога мога!

Домаћински, дубину не жали,
у ширину – не смије да фали.

Копа братска снага одабрана
од Ђурђева до Митрова дана!

Да је Јово један, ко што није,
да л би ишта било другачије?

Копа Митар, припомаже Лука!
Туђе јаме при нашим су брука!

Симо гледа кад ће стати киша.
Копа Сретен, кидише Синиша!

Све откад нас има, благо нама,
било је и финих братских јама.

Киша преста. Ведар данак свиће.
Трнокопа било је и биће.

Јес' трнокоп алатка без сјаја –
ал је ипак изаш'о из Раја!

Од пољупца тамног земља зебе.
Чујеш, Мајко, помињу и тебе!

Ти, што бројиш јаме издалека,
знај, и тебе, Жено, једна чека!

Што би браћа правила разлике,
кад копају мирно, из навике.

У хербарију Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ Бања Лука

СПРЕСОВАН ЈЕ ЈОШ ЈЕДАН КЊИЖЕВНИ РУНОЛИСТ

Писац који, чини се живи изван свијета, професор језика и књижевности, доктор филозофије, добитник је овогодишње књижевне награде „Пелагићев рунолист“. Он је петнаести, врсни пјесник којег је оснивач Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ из Бањалуке Ранко Прерадовић, изњедрио и „спресао“ у књижевни хербаријум у којег ће га чувати као што се чува неубрани рунолист на врху планинског крова, далеко од погледа и руку неодговорних берача.

Душко Ж. Поповић је од рођења па до ове награде живио у Доњим Вијачанима код Прњавора. Посвећеник завичају, то исказује и књигом „Завичајни брегови“ која је 20. октобра ове године у предивном здању српске културе „Кућа Милановића“ у Бањалуци, и књигом „Стабло љубави“ потврдио је своју љубав према својим завичајцима, пријатељима, а нарочито према родитељима.

Донедавно је у школи Вијачанској учио дјецу о матерњем језику и књижевности. Од њега су, што се каже из прве руке млади, али и они старији могли добити прва и основна сазнања о филозовији живота. И о свему што живот јесте.

Душко Ж. Поповић је члан Удружења књижевника Републике Српске и Удружења књижевника Србије. Припада самом врху савременог српског пјесништва. Али, награде га нису хтјеле, није их ни он желио. Нису га „стигле“ књижевне награде, јер је био предалеко од њих, не од награда, већ од оних који их смишљају и додјељују. Показало се и у књижевној сфери да

се ради, више о договорно пројектованим наградама које се дају по систему, ја теби, ти мени, или право говорећи, избјегавани су они који својим дјелом заслужују да буду награђени. Не дешава се то само у књижевности, него у готово свим облицима друштвеног живота. У том смислу, кад Душко Ж. Поповић каже да га не занимају никакве награде, може се рећи да је на неки начин у праву. Али, у овом случају, попоустио је, одлучивши да ће примити награду „Пелагићев рунолист“ само због превелике љубави и пријатељства према дародавцу, књижевнику Ранку Прерадовићу.

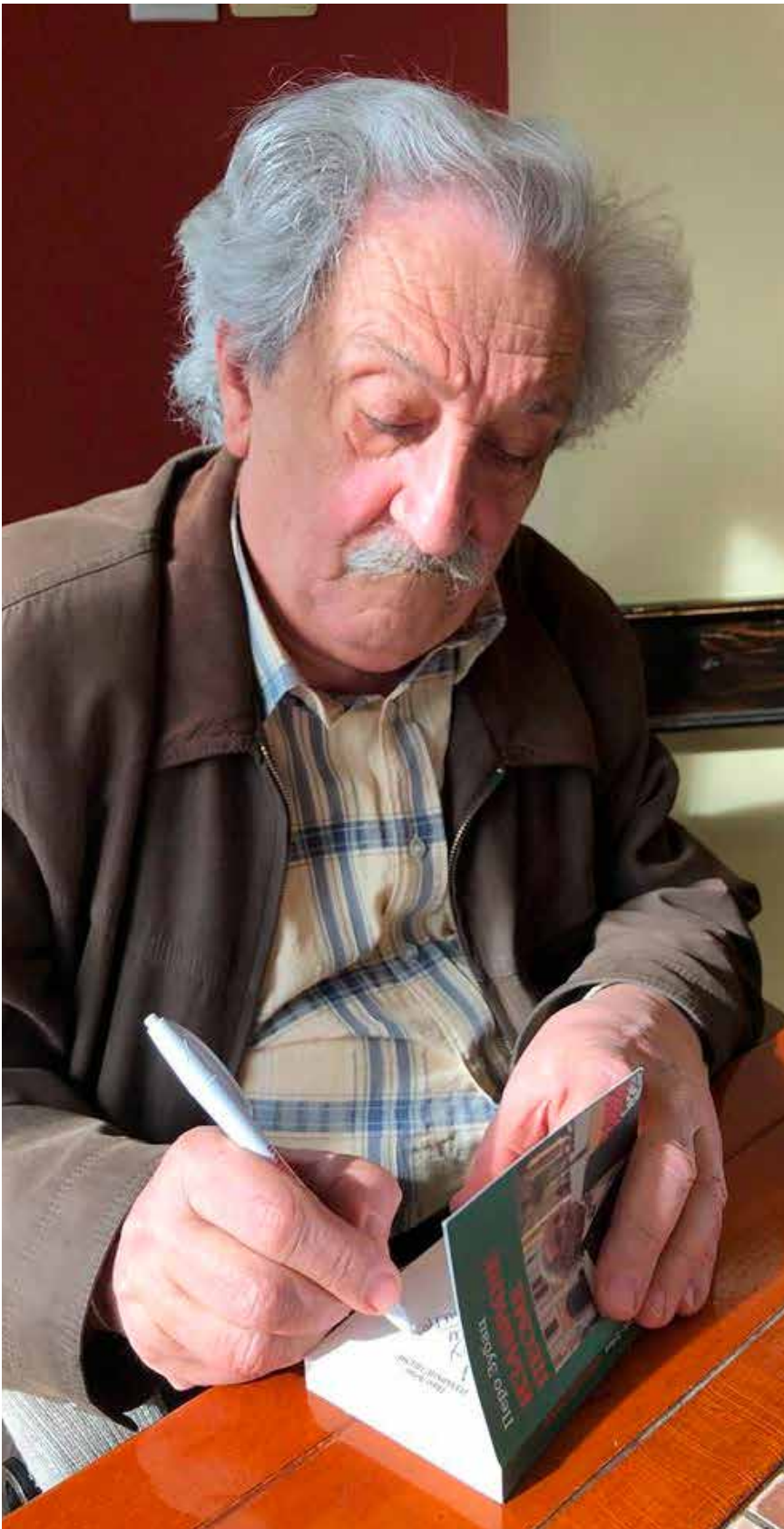
Награда му је уручио прошлогодишњи добитник Војин Тривуновић. Многoprисутној публици је књижевник Миладин Берић, предсједник Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ је приближио пригодним ријечима ову заједницу, а у програму су учествовале књижевнице Сава Гуслов Марчета и Рада Ђошан Китић које су говориле стихове из Душкових књига. Посебан је био и пјесник Зоран Грумић, пријатељ Душков који је сјајно (и)зговорио ауторову љубавну поему. Дакле, о болу и непреболу. А, посебност овог догађања биле су дивне лирице, односно ансамбл „Лира“ из Бањалуке на чијем је челу Нада Бојић. Они су пјесмом украсили поезију. Поезија је пјесми захвална.

В.Т.

ТИШИНОМ ОСУНЧАНИ ПРЕДЕЛИ ДУШЕ

Тамне риме Пере Зупца

Колико се још озбиљно узима мисао да музе ћуте кад се топови оглашавају? То што се не оглашавају криком, јецајем, у трену док се отвара рана, уопште не значи да су песници узмакли пред изазовом божанског дара стварања. Тренутни мук поуздан је знак постојаности оног исконског у њему, чиме се и зачиње и нестаје бивајући, на крају као и на самом почетку, оно највеличанственије у бесконачном обнављању живота — само човек чије је било поприште једнакости између бола и среће, између крика и осмеха.

У деценији којом се на тлу Балкана (и не само на овом, у време ратно криком најгласнијег простора људског понора) окончавао ло-горски, двадесети век, готово из дана у дан је белину папира настањивао лирски глас песника Пере Зупца (1945. у Невесењу). Од таквог гласа је и књига Тамне риме*, збирка са педесет и две песме „скућених“ у три циклуса чији називи (осим датума настанка испод готово сваке песме) означавају кључне године с краја миленијума: „Песме из деведесетих“, „Песме из лета 2000.“ и „Песме из јесени 2000.“ обелодањује, на сав глас, сву разарајућу громкост привидне ћутње из времена великог зла, почев од трена с краја октобра 1991. године кад је настала, а недељу потом, у мостарском Народном позоришту, које ће који месец потом постати метом разарајућих пројектила, изго-

ворена његова песма „Алекса се враћа из Раја», на премијери филма „Мој брат Алекса»; песме из времена глади, изгона, смрти, када ће руком овог песника благодати и топлине бити забележено питање многих злом у мутљаг поринутих: „О где си, Боже, сад, кад се убија? / Црн би предео стао / у мален, бео рам. / Сат је са зида пао. / Не плачем. Шутим, Сам,” све до трена у којем ће забележити властиту недоумицу, али и жељу, шта ће када се Кад доде час, одме-тањем на другу обалу, где песника чекају његови најбољи другови и сабраћа, Никита Станеску, Црњански, Бранко Радичевић, Лаза Костић, Алекса Шантић, Мирослав Антић, Добриша Џесарић, глумац Стојан Дечер-мић, данас такође небесник, који му се у сну, насмејан јавља руком бри-ше крваву усну, а заједно са зеленом птицом над главом пријатеља јавља се и питање зашто га походи, шта би да чује / или нешто да ми одрецитује? / Нешто што из наших видика / пишу Десанка, Бранка, Мика?

На страницама „Тамних рима», као и у многим ранијим, мирно-допским књигама Пере Зупца, једна те иста путања увек води ка осончаном пределу детињства. До „херцеговачког крша окупаног сунцем, до Мостара и Невесиња, интернатима приморја и узморја, чемпреса и медитерана, рибара и миљеа шантићевске вечери на шкољу, ведрих ноћи и плавог озвезданог неба понетог из детињства», како то у поговору за ову књигу велике туге и још далекосежније опомене бележи песник/пријатељ Драгомир Брајковић, истичући да „те дане Зубац не идеализује, не ставља на њих позлату, већ сам прилаже свој прилог

свеопштој тузи и своју муку муци свеопштој».

Битно је уз ову књигу истаћи још једну, до сада недовољно осветљену, у погледу књижевне критике, скрајнуту, а верујемо кључну од-редницу у дефинисању особености лирског концепта Пере Зупца, и те како живог класика, једног од стожера у оновременом српском песништву. Јесте ово песник благодати и емотивне језгровитости у лапидарности поетског исказа, без оптерећујућег сувишка у речи. Зубац је, међутим, и од оног креативног лирског соја који до песме стиже полазећи не од зачетка, него од завршетка оне животне нити, од трена којим се директно, без шкрипе и посртања креће у простор тишине. У тишини, у осами, следи отварање ожиљака. Оно што преостане и што се одупре неповрату, што је клица изданку при новом сневању јаве, изданку као после-дици судара/прелома стварног и сневног, бива реч за песму.

Доживљене и именоване као „Тамне риме“, а у њима при доследности у зворењу самосвојног поетског концепта, и при неизбежној тескоби која настаје као одраз печатности времена у коме настаје, ипак, тако искричав трептај несмираја оног који своје ожиљке не скрива. Глас осамљеника чија врата у ноћи нису закључана пред је-цајем неког који је, као и он, сам и кога је страх. Белином папира, као да се писањем и само неботвара; путањом звезданог праха, за трагом најусамљеније звезде, речи наде и утехе: - *О, не плачи, певуши, / и не дај да те плаше, / сачувај ватру у души, / једино што оста наше!*. Или: - Угаси светло, зажмури

и ћути/ и чекај јутро уз звуке клатна, / са старог сата. У ноћ се запути / у маглу са Мандићевог платна.

Без отварања ожиљака, без новог сагласја, у сну, као и на јави, сретања с небесницима од сродног кова, који му макар и у сну, „заостали у шетњи свемиром» шапућу речи незгалсе наде, риме би, све теречи из недовољне пустиње, угасио свеопшти мук.

Зупчева песма је траг светлости која је своје уточиште, попут сузе, након свих самотних трагања недовидом таме, пронашла у средишту песничког срца и одатле зрачи жељом да се простором страха, у оном судњем трену саа најдражи сретне у коначности: Кад дође час, Боже, ја се одметнем, / на другу обалу, међу своје, / помози, на час, бар да сретнем / све оне што са сусрета боје; (...) / Кад куцне ура да се крене / у непостојање, у душа врт, / учини ко да је дошла по мене / Ленка Дунђерска а не смрт!

Болом до наде. Уместо страха - љубав као спасење. С таквим наумом отворати властите ожиљке чини се, по муци и болу, ходом равним оном на путу до Голготе. Без оног који је Написао „Мостарске кише», „Калиштанске осаменке», „Песме љувене», „Закаснала писма», „Разлог благодати», „Неверморе» и многе друге, без одговора би остало питање: Има ли игде икога да зубљом расветли тмушу? И тама би, без речи из којих се зари доброта, најпре изровашила, а потом, попут пепелишта из вулканског гротла након ерупције зла, прекрила душу, оно без чега нисмо и кад све друго јесмо.

*Перо Зубац: Тамне риме; Чигоја штампа, Београд, 2001.

АУТОБИОГРАФИЈА

Рођен 1960. године у Илови
Селу испод Мотајице
На радост оца Миладина
И мајке Божице

Користи сваку прилику
Да пише лирику
Тако су Аурора, Велики и мали
Па Путеви и путокази настали

Пронашао се у глосама
Мало други – више ја
И на велику радост
Закашњела младост

Друга збирка са глосама
Мало други – више ја 2
И остала лирика
Љуби песника

Остало је у стиховима
И дружењу с пјесницима
И зборник рука створи
Грузијада - Пјеснички жубори

Као Лазина
Santa Maria della Salute
Његова истина
Волим те више, сваке минуте
Како се живот мота
Кроз риме Коло живота
И најљепше, најдраже, до сад,
од стихова,
Израсла из снова

МОЈЕ ПЈЕСМЕ

Моје су пјесме снови моји,
прозори душе и ништа више.
У мојим пјесмама ја постојим
и док их читам и док их пишем.

Знано је све у мојим пјесмама
и гдје и шта и коме и како.
Неке су писане свима вама,
неким се посебни позна лако.

Љубим и волим цијели свијет
и желим да га волимо сви ми
у својим пјесмама, сад и опет,
обичне ствари кажем у рими.

Своје стихове желим да распем
к'o дуга небом прекрасне боје.
Желим кад једном коначно заспем
да ви оживите – пјесме моје.

У ДУБИНИ ДУШЕ

У животу моме старих жеља има,
у грудима срце истим жаром бије.
Пјесме су ми пуне љубави и рима,
радости живота у њима се крије.

К'o с прољећа пчела још трагам за
цвијетом,
кроз снова ми плови мека коса плава,

због очију бајих крстарићу свијетом,
сањар луталица још у мени спава.

Осјећам у крви још дамаре јаке,
из бокала златног душа срећу пије,
са осмјехом гледам на своје вршњаке,

у снима и јави љепота се крије.
Радост мога лица, као сунце блиста,
док године лете, мисао ми иста.

СТВОРИЛА СИ РАЈ НА ЗЕМЉИ

Била је туга пратилац душе,
због тога често језа се јави.
Било је мрза, буре и суше,
ал' судба тебе пред мене стави.

Прошлом животу говорим збогом,
сунце из раја овлада тмином,
поћох за тобом, као за Богом,
путеве моје красиш милином.

Од кад ми душу и срце даде,
свако ми јутро са пјесмом свиће,
пишем сонете, пјесме, баладе,

у сваком слову најдраже биће.
Срцем ти, жено, кажем на крају,
живот је с тобом као у рају.

ГРЕХ

Грешно сам много и сад ми је жао
и што нисам више и што нисам луђе,
јер само ће греси када будем пао,
бити само моји – све је друго туђе.
Душко Трифуновић

КАД НЕ БУДЕ МЕНЕ

Гр'јеховима давним самог себе тјешим.
Како је то л'јепо нисам тада знао...
Требало је више да пијем и гр'јешим.
Грешно сам много и сад ми је жао,

јер, када се сјетим сласних чари жена,
док узимах редом и своје и туђе,

прекор'јевам себе и бивша времена
и што нисам више и што нисам луђе.

Због гр'јехова силних душом немир
влада,
а упркос томе још бих гр'јеховао....
Ништа друго неће вр'једити некада,
јер само ће греси, када будем пао,

мене уздизати, да мој траг не свене.
Ув'јек ће ми бити најјаче оруђе,
јер ће ти гр'јехови, сласне опомене,
бити само моји – све је друго туђе.

МОЖЕ ЛИ СЕ НАША ЉУБАВ ОПИСАТИ

Може ли се наша љубав описати
Када затрепери као звијезда сјајна
Када се пожели своме небу дати
А да ли се дала то остаје тајна

Рада Ђован Китић

НЕОПИСИВА ЉУБАВ

Ово што дајемо, што нам душе грије,
никада се ничим неће избрисати.
Јаче него јуче, од сутра слабије,
може ли се наша љубав описати?

Нека живи вјечно и подстиче људе,
јер она је наша најљепша колајна.
Оним што читају путоказ да буде
када затрепери као звијезда сјајна.

Чарима живота васцијеломе свијету,
увјерен сам да ће јаче засијати,
распјеваће ноту љубавном дуету
када се пожели своме небу дати.

У звјезданом роју ће се издвајати
вазнесењем наша љубавна колајна,
зажеливши вјечно небу се давати,
а да ли се дала, то остаје тајна.

МИЛОМЕ ДЈЕТЕТУ

(сонет у сонету)

Стефане сине, добар ми буди,
јабуко моја, да бољег нема,
нек те не брине, причаће људи,
сјена сам твоја за сва времена.

Много те волим, то је за причу,
престати нећу и, сине, више...
Богу се молим да мом' синчићу
за твоју срећу молитве услише.

Пишем ти риме срцем и душом,
ту су савјети у путоказима.
Служи се тиме сваком приликом

и знај живјети, буди људина.
Користи дане, воли и љуби,
сине Стефане, вријеме не губи.

Зоран М. ГРУМИЋ

ОПЕТ ПИШЕМ

Кад онако – тишти мало више,
Мастиљавом оловком се лијечим.
То кад дође, пјесма да се пише,
Тад је душа притиснута нечим.

Кад ме сретнеш оборене главе
И ухватиш поглед препун росе,
Подочањаке моје модроплаве,
Испијеног, нечешљане косе.

Када видиш да сам посустао,
Немој тада губити из вида;
Да ме суров вихор ишибао
И небеска притисла апсида.

Вратићу ја онај осмијех, невин,
Чим испишем! Уз вино и свијећу,
Са мастилом отиче и пелин.
Опет пишем! Пишем, и опет ћу!

ЖИВИ

Живи!
Иако си сваким даном
Само концу ближе,
Иако са сваким јутром
Сивило те власи стиже.

Диши!
Радујућ се цијелом крајолику.
Чудом сматрај сваки нови дах.
Иако је живот само стаза
Која неумитно одводи у прах.

Радуј се!
Аплаузом поздрављив радосне,
А од рђе држи одстојање.
Схвати; живот није стајалиште,
Живот ти је стално путовање.

Живи!
Милуј косу, помилуј и крзно
И одвоји за оне што гладују.
Живи тако да легенда будеш
За све оне што ти се радују!
о од то двоје.

СИ ОДУВИЈЕК БИЛА МОЈА

мојој Ради

Ти си одувијек била моја,
И прије него што сам те срео.
Хаљину бијелу – твојега кроја
Чувах за тебе. И везен вео.

Ти си одувијек била моја,
И прије него што те упознах.
Узрок си мојега неспокоја,
И прије него име ти дознах.

Од мајских звијезда, сребрним
сјајем,
Дуго ти лијепу мараму кројим.
Ја чезнем за твојим завичајем
Више него за каменом својим.

Иако данас за грешника важим,
Кад се пред небом скрушен оголим,
Прије нег себи опроштај тражим
Ја се за твоје здравље помолим.

Не жалим године, дане без броја
И што сам чекајућ, копнио, свео;
Јер ти си одувијек била моја
И прије него што сам те срео.

РИЈЕЧИ

Договор склопи са собом;
И када ти душу скамени плач,
Суздржи ријечи! Оне над тобом
Висе као Дамоклов мач!

У лави горућег гнијева
Који ти утробу пржи,
Док суза невидљива лијева
Само ти ријечи задржи.

Када ти срце што свима прашта
Од ближњег издају слуги,
Када би могао казати свашта
Одагнај, одгоди, одћути!

Када ти немири мира не дају,
Лађе далеко од пристаништа,
Сијаће истина у пуном сјају
и ако не будеш рекао ништа.

ДЕДИ

Ранку Прерадовићу

Још нам душе чезну,
Још за нечим врштите,
Ал' ничега нема;
Све је пепелиште!

Ништа, ништа,
Осим пепелишта.

Још се око напиње
И непца још ишту,
Ал' остао сав је
Чар у пепелишту.

Сјећања нас тиште,
Тиња пепелиште.

То је пепелиште
Ново исходиште,
Ка вјечности мост,
Твоја непролазност.

И оно те Деда
У пепео не да!

АШЛАМА

Санкове је развигорац
Раскидао; пуне сласти.
На прољетном плаветнилу
Једна трешња стала цвасти,

Неки лептир, изнебуха,
На гранчице њене слети.
Добро јутро мила трешњо,
Нек' је срећно прољеће ти!

Безобзирни шарендаћу,
Какав скандаљ, права драма!
Ја обична нисам трешња,
Ја сам дама, miss Ашлама.

Лептир тихо прошапута,
Кад га прође трансфер блама:
Можда јеси и ашлама,
Ал'си права заврзлама.

Радомир ВУЛИН

Есеј

СЛИКА РАТА И НАСИЉА

У роману „ДУЖ ОШТРОГ НОЖА ЛЕТИ ПТИЦА“
Тање Ступар Трифуновић

Роман „Дуж оштрог ножа лети птица“ награђиване књижевнице Тање Ступар Трифуновић прича је о одрастању двије дјевојчице, Вање и Милене, у атмосфери рата и избјеглиштва, у патријархалном друштву, у времену окрутности и насиља од којих је немогуће побјећи, у којем се разбијају илузије дјетињства и присиљава ове младе дјевојке на прерано сазријевање, остављајући на њиховим животима трајан печат трауме и трагедије. Испричане на једноставан и језгровит, али дубоко поетичан начин проткан симболичношћу, судбине Вање и Милене преплићу се и контрастирају, оне су, као и саме њихове личности, породична средина и поглед на свијет, различите, али ипак нераскидиво повезане. Кроз изложеност ове двије јунакиње насиљу и приказ његовог доминантног утицаја на психу и развој ликова, ауторица у овом роману невеликог обима на вјешт начин успијева обрадити тему насиља у свим његовим облицима.

Већ нам сам наслов дјела на симболичан начин и уз изражену антитетичност наговјештава о чему се у њему ради. Птица која лети „дуж оштрог ножа“ симбол је слободе, крхкости и невиности, та птица представља дјевојчице из романа, док је нож симбол опасности и насиља које је немогуће избјећи, од којих је немогуће

одлетјети, симбол сталне пријетње која виси над главама младих јунакиња. Та симболична оштрица сурово цијепа границу између дјетињства и зрелости, маште и стварности, свијета сигурности и свијета окрутности и насиља, а управо та тачка пресека је мјесто на којем се одиграва њихова животна драма. Осим у наслову, мотив птице и ножа се више пута појављује и у самом дјелу. Змија, која се такође јавља као чест мотив, слично као и нож, симбол је пријетње и опасности која вреба на сваком кораку. Свако одрастање носи са собом изазове, а поготово је тешко и мучно одрастање у рату, које неминовно и снажно утиче на дјечије понашање и дјечији поглед на свијет. Дјеца су мали људи који опонашају одрасле, у жељи да буду велики. Притом усвајају одређене обрасце понашања без њиховог пропитивања. Ако су окружена насиљем, ако себе и друге посматрају кроз призму насиља, велике су шансе да ће дјеца на неки начин и сама постати насилници. Безазлене игре постепено несвјесно бивају замијењене суровијим, а неријетко се и сам рат, који се у дјечијим очима чини као опасна и чудна игра одраслих, усељава у дјечије игре. У овом роману то је одлично приказано на примјеру насилничког понашања дјеце према животињама и Вањиног оснивања „дјечије војске”. Већ

на самом почетку дјела, након пролога, дата је слика двоје дјеце, Вање и њеног брата, док посматрају тијело окрутно убијеног коса, кога су сами намамили у смртоносну замку, а нешто касније дјеца вребају и убијају гуштера. Окрутност коју дјеца испољавају својеврстан је чин доказивања пред собом и другима, при чему убице постају синоним за побједнике у игри, као уосталом и у самом рату, док се свако оклијевање, као и показивање осјећања и саосјећања сматрају слабошћу. У патријархалном друштву овакви ставови о слабости су често повезани и са поимањем жене и свих особина које се стереотипно приписују женском полу, као нечега слабијег и самим тим негативног. Таква негативна перцепција је на више мјеста осликана и у роману, гдје обликује понашање одраслих, али и дјеце. Један од примјера за то је надметање сестре и брата у игри, гдје ниједно од њих не жели да личи на „дјевојчицу” јер оне наводно „не могу бити боље од мушких”. И показивање емоција у роману се такође сматра негативним и типично женским понашањем. Родитељи, који физичко насиље примјењују као васпитну методу када су у питању дјеца и као дресуру и отклањање сметње када је ријеч о животињама, учећи дјецу да је свијет „мјесто удараца”, несвјесно само учвршћују дјецу у њиховим погрешним ставовима, из чега дјеца виде напад као одбрану, а окрутност као начин преживљавања у су-

ровом свијету. Понукана оним што се дешава око њих - ратом који траје и доласком војске у село, дјеца оснивају своју властиту војску, под Вањиним вођством, те осмишљају правила те нове игре. Дјеца притом војску виде као нешто позитивно, као симбол снаге, храбрости, зрелости, узбудљивог живота ослобођеног одговорности. Но, касније ће се показати да у стварности војска не одговара тим замишљеним идеалима, да заправо често поступа супротно њима, она је та која је „прва побјегла из села”, а оспоравају се и још неке идеје нпр. о војсци као ослобођењу и спасу, а истинитим се показује запажање Вањиног дједа да „ко те ослобађа тај те поробљава».

Како сазријева, Вањине илузије се разбијају и она, разочарана у саму војску, која јој на крају постаје мрска, као и у своје дјетињасте поступке, након неког времена распушта дјечију војску. И Милена, у почетку гаји властите, још опасније илузије о војсци, у којој види могућност властитог ослобођења од свог дотадашњег живота. Миленине илузије о војницима, као и о љубави, разбијају се на много болнији и бруталнији начин - ношена наивним повјерењем у свијет око себе и жељом за љубављу и избављењем, она постаје жртва немилосрдног злостављања. Милена проживљава различите облике насиља, а њени злостављачи су и дјеца и одрасли.

Када су у питању дјеца, она психолошки и вербално малтретирају Милену зато што је другачија. Милена је дјевојчица коју је мајка напустила, њу сви посматрају као „копиле» на терету своје баке. Због те чињенице и због

породичне прошлости, односно сеоског етикетирања њене мајке и читаве породице као нечасне, Милена бива друштвено означена као непожељна особа за дружење, а њеној социјалној изолацији доприноси и сам њен карактер и поглед на свијет. Иако старија од остале дјеце, она на свијет гледа очима крајње простодушног и претјерано маштовитог дјетета у окружењу у којем машта није баш пожељна, очима дјевојчице која вјерује у виле и у чуда, која има безрезервно повјерење у свијет и у добро у људима, која безуспјешно трага за љубављу и прихватањем. Упркос свему што јој се догађа, њезина вјера у чуда и у љубав јача је од страха. Нико у селу, чак ни дјеца, не вјерује у повратак њене мајке, осим Милене, која сањари о томе како ће је мајка једнога дана посјетити и одвести из села. Касније, када коначно схвати да се то неће десити, препушта се новим маштаријама о романтичној љубави и спасоносном бијегу који ће јој она омогућити. Миленине првобитне маштарије и чудновате приче које прича наилазе на неразумијевање, она међу дјецом стиче етикету лажљивице и дјеца почињу да је задиркују и исмијавају, те избјегавају, а она се у својој усамљености окреће природи, животињама, а касније и војницима. Вању и њене пријатеље Милена заправо плаши својим израженим одударањем и чињеницом да познаје један њима непознат и недоступан свијет - у почетку то је само свијет маште, а касније и свијет одраслих, истовремено и опасан и привлачан, у поређењу са којим им се њихов властити свијет чини блиједим и дјетињастим.

Вања, због властитих страхова и ради очувања властитог идентитета и статуса у очима вршњака и друштва, заузима непријатељски став према Милени, вријеђа је и понижава пред другима, али потајно јој је ипак наклоњена, а њен став временом бива ублажен разумијевањем и саосјећањем. Вања временом схвата да и „језик може да туче» и уочава разорну моћи коју ријечи имају када су уперене против других људи, те постаје свјесна неправде и предрасуда у опхођењу становника села према Милени.

Одрасли у роману врше насиље на најразличитије начине. Ту су већ дјелимично споменуто физичко насиље, затим вербалне увреде, сексуално насиље, те рат и насиље над женама као комбинације више врста насиља. Многи од ликова и индиректно учествују у насиљу, тиме што га игноришу или чак одобравају. Руку под руку са насиљем јавља се и дискриминација, коју врше и дјеца и одрасли. Упечатљив примјер вербалног насиља и двоструких аршина приказан је односом комшинице Наде према Милени и Вањи. Она оштро вријеђа Милену и тјера је од своје куће, иако јој није ништа скривила, док се истовремено према Вањи понаша благонаклоно и љубазно је позива у кућу. Вања уочава неправедност која је ту присутна и, остављајући по страни свој однос према Милени, стаје у њену одбрану, рекавши комшиници да није лијепо вријеђати некога. Другом приликом, Нада поново покушава испровоцирати Милену, али се увриједи и наљути када јој ова одбруси. Сличне ставове дијели вишемање и остатак села.

Велика и тешка тема о којој ауторица пише у роману је тема сексуалног насиља, са којим се у роману суочава дјевојчица Милена, као вишеструка жртва овог облика насиља. Када се у кућу њене баке досели њезин нови партнер, а Миленин нови деда, Богољуб, Милена постаје жртва сексуалног узнемиравања о којем нема коме да се повјери. Она осјећа страх, стид и кривицу, али не усуђује се супротставити Богољубу, који је све чепље узнемирава и пријети јој, а све што јој се дешава остаје затворено у кругу ћутања, јер Милена зна да не може очекивати помоћ и подршку средине. Из ове најзглед безизлазне ситуације, Милена тражи спас у доласку војске у село, несвјесна опасности, она у њој види наду у бијег и бољи живот, ни не слутећи да ће на крају доживјети још горе насиље. Иако је она психички још дијете, у том тренутку Миленино тијело већ постаје тијело жене и она привлачи погледе војника. Она запада за око младом војнику Милану, који се за кратко вријеме зближи с њом и стекне њено повјерење, које ће затим искористити. Милена, понесена заносом прве љубави, маштањима и сновима, те новооткривеним осјећањем да је важна и зрела, да је коначно вољена, предаје се свом љубавнику и спремна је да учини све да би му угодила и задржала га уз себе, не марећи ни за шта друго. Милан, по одласку остатка војске из села, наговори Милену да дође у напуштenu зграду школе у којој су војници привремено боравили, те да се придружи њему и двојници његових пријатеља, да се сви „мало забаве“. Милена, не желећи изгубити Милана и не знајући шта је очекује,

послуша га, а тамо је тројица војника напију и затим сви репо силују, а све се завршава пријетњом да о томе не смије никоме да прича.

Повријеђена и понижена, Милена се враћа кући и од тог тренутка постаје предмет још већег оговарања и негативан примјер којим родитељи застрашују своју дјецу. У очају, покуша да изврши самоубиство скоком са литице, али је Вања спријечи у томе. Вања примјећује промјену на Милени, она слути да се Милени десило нешто страшно, иако не зна шта је то тачно било ни како јој помоћи, али се дјелимично диви њезиној храбрости јер се „побунила и направила што није смјела“ у инат селу, које Вања све више мрзи.

Милена након моралног пада доживљава и душевни слом, придружује се „сеоским лудацима“, лута „као да су је виле уклеле“, заробљена у неком свом свијету. Поново среће Вању и позива је да се заврти са њом у „вилинском кругу“, а затим нестаје. Вилински круг је један од фолклорних мотива

у дјелу, који може симболисати мост који спаја овај и неки други, наднаравни свијет, који постоји у Вањиној машти, али истовремено тај круг означава и опасност од неповратног губитка разума и сопства приуласку у њега.

Опсједнута Миленином судбином, Вања, која приповиједа своју и њену причу и из чије перспективе све вријеме и упознајемо Миленин лик, безуспјешно се распитује о њеном нестанку, но сви избјегавају одговор на то питање и игноришу га. Тридесет година након тог догађаја Вања и даље тражи одговор на питање шта се десило с Миленом, али ћутање о томе и даље траје, што свједочи о широко распрострањеном друштвеном проблему ћутања о жртвама насиља и о маргинализованима, о склоности ка бирању заборава умјесто разговора о проблему, чак и након толико времена. Још једна велика тема овог романа је рат, који је приказан из перспективе дјевојчице. Вријеме рата уопштено је вријеме истов-

ремене кулминације свих облика насиља, вријеме у којем су насиљем у одређеној мјери погођени сви, али у којем највише трпе и страдају невини - жене и дјеца, који у рату проживљавају историју која често остаје незабиљежена и о којој се мало говори. У овом дјелу, рат незаобилазно утиче на све ликове, уносећи у њихове животе немир, трагедију и губитке. Они су морали напустити своје куће, које сада стоје зарасле у вегетацију и напуштене, и потражити уточиште негдје другдје, док рат не стигне и тамо. Пријатељи, комшије и чланови породице гину, бивају убијени или убијају друге, или, оставши без свега, у очају, убијају себе. Неки послје свега полуде, неки умиру од посљедица рата. Смрт и разарање вребају, страх и неизвјесност трају, а у томе обручу је село, у сталном ишчекивању неименоване војске која долази, село као мјесто у којем судбина плете причу о одрастању Вање и Милене. Оно што је изузетно интересантно је чињеница да ауторица на оригиналан начин обрађује рат као универзалну тему, а не као конкретан догађај, она не наводи ко су стране које у сукобу учествују, нити даје конкретне називе мјеста на којима се рат одвија. Називи ни нису важни, јер, нажалост, рат је појава која се може јавити на било којем мјесту, у било коме народу, у било које вријеме, али, гдје год био, у њему нема истинских побједника - он за собом на свакој страни оставља само смрт, пустош, губитке и трауме. Рат је лабиринт насиља из којег није лако пронаћи излаз и из којег нико не излази онакв какав је у њега ушао.

Паралелно са темом рата, ауторица се у роману бави одрастањем младих жена у патријархалном друштву, које је већ само по себи изазовно, те посебно положајем жене жртве насиља у средини у којој је, умјесто насилника, жртва та која је увијек означена као крива и трајно везана стидом и ћутањем. Насиље над женом се често игнорише или чак прећутно или јавно одобрава и третира као прихатљиво понашање, а, умјесто помоћи и подршке, жртва наилази на одбацивање и изопштавање из друштва, остаје трајно стигматизована и беспомоћна.

Када су у питању жене, дискриминација се јавља и у другим случајевима, нпр. раширене су већ споменуте укоријењене предрасуде које се везују за сам женски пол, по којима је све оно што се приписује жени означено као слабо и негативно, а овај став намеће одређена понашања и женама и мушкарцима. Комбинација оваквих предрасуда и одобравање породичног насиља над женом, дата је у дјелу на примјеру Раде, којег комшиница Даринка велича као позитиван, а не негативан примјер. Раде се, за разлику од Даринкиног сина који је остао уз жену и дјецу, чије понашање она назива женским и издајничким, вратио „мајци и свом народу», што Даринка види као позитивну ствар, упркос томе што је тај исти Раде пијани насилник који туче своју мајку, која због тога умире прије завршетка рата.

Сеоско етикетирање породица и појединаца у роману још је један облик предрасуда који посебно погађа жене. И само ненамјерно одударање од средине и покушај превазилажења

стереотипа третирају се као неопростив гријех. Милена постаје сеоска отпадница, као и свако други ко се побуни против неписаних правила. Предрасуде и моћ сеоског оговарања у толикој мјери утичу на слику других ликова о Милени, да је често и читаоцима, али и самим ликовима, немогуће процијенити гдје завршавају њихови ставови о њој, а гдје почињу ставови средине. О Милени већином сазнајемо на индиректан начин, из Вањине перспективе која је великим дијелом условљена општим мишљењем села о Милени, а тек касније је Вања почиње посматрати ван тих оквира и увиђати велику неправду која јој је нанесена и која и након много година траје у облику непрекинутог круга ћутања.

Тања Ступар Трифуновић својим романом „Дуж оштрог ножа лети птица», приказујући насиље у свим његовим облицима, оним очигледним, али и оним суптилним и теже уочљивим, указује на неке озбиљне и, нажалост, вјечито актуелне друштвене проблеме. Спајајући, многим људима са наших простора блиско, искуство рата и одрастања у рату и неиспричане људске приче са умјетничком маштом и поетском вјештином и стварајући оригиналне ликове необичних животних судбина, ауторица нам поклања незаборавно романескно дјело чијом потресном и универзалном причом потврђује себе као талентованог аутора, али и још једном доказује друштвено-критичку улогу књижевности тј. да је књижевност била и остаје одважни глас који је ту да проговори када сви други ћуте.

Бања Лука, 25.5.2025.

Евита БОЈКОВАЦ

О ПОЕЗИЈИ ОГЊЕНА БОШКОВИЋА

Недавно се појавила збирка пјесама *Огњена Бошковића*, младог херцеговачког пјесника са доста херметичким насловљењем *УХОЂЕЊЕ СМИСЛА*. Сам наслов нас упозорава да ће ова збирка од нас захтијевати озбиљнији приступ у тумачењу овакве поезије, да је ријеч о пјесмама које се не „откривају“ лако. Од неких циклуса је то и очекивати, какав је случај са религиозном поезијом, гдје је аутор исказао знатижељу за спознајама за којима трага човјекова радозналост.

Слободни смо закључити да Бошковић не дјелује као почетник, да његова поезија није трагање за осмишљеношћу, да дјелује као сазрели пјесник са пронађеним путоказом. Он је првим корацима непогрешиво искорачио у свијет већ афирмисаних пјесника. За узор је изабрао великана поетске ријечи, који с правом носи име Кнеза пјесника- Јована Дучића. Снашао се Бошковић у Дучићевом стилском меандрирању, определио се за дванаестерац који му је омогућио да се стилски приближава епском наративу. А то није лагана стих. Тешко је испоштовати цензурну послуже секстине, пронаћи гранични лексем који ће поетски осмислити дванаестерац. Зато и не треба замјерити аутору што се поиграва распоредом слогова у стиху: 6+6, 5+7, 7+5,, па чак, мада ријетко, и 8+4, односно 4+8. Дешава се да прибјегне ракићевском обгрљавању стиха: „...док у бла-

ту клечи / пред пламеном боголиких воштаница“.

„Ухођење смисла“ је збирка која је сакупила у се 55 пјесама са различитом тематиком. Да би читоцима била доступнија, аутор ју је подијелио у четири циклуса: Дескриптивна поезија (25јесама), Љубавна поезија (10јесама), Родољубива поезија (11 пјесама) и Религиозна поезија (9 пјесама).

Видљиво је да и по заступљености броја пјесама, и наглашеној емпатији према том жанру кључно мјесто у збирци заузима дескриптивна поезија. Пјесме су писане углавном у персонификацији. То се првенствено односи на пјесме које у насловљењу имају именице које нагињу ка апстракцији (Одраз, Крик, Сутоњ, Топот...) и које аутор персонализује.

Природно је : очекивати, будући да се ради о младом пјеснику средњошколцу, да ће у његовој поезији доминирати љубавна пјесма, јер љубав припада младости. Она се уплиће у све поре живота, узноси у астралне висине. Она лице купа у плаветнилу неба, она обгрљава наше снове, њене усне служе да се по њима везу златне нити:

„У далеким снима док ти име пишем

По уснама твојим везем златне нити“.

Јасно, љубав нема граница: „А жар ће мој тињат твојим ведрим снопом

И чувај твој обрис од свих хриди груби

Док арија ће твоја сне да ми љуби“

Ако је неко рођен у слободарској Херцеговини, и ако потиче из породице у којој се његује љубав према отаџбини, какав је случај с нашим младим пјесником Бошковићем, онда је природно очекивати да ће жанр родољубиве поезије заузети значајно мјесто у његовим пјесмама. Додамо ли томе да су аутору служили као поетски путоказ наши родољубиви пјесници-Дучић, Шантић и Ракић, златна тријада наше Модерне, биће нам јасно како су се у пјесниковом опусу нашле пјесме типа Хумке, Споменици, Родној груди, Херцеговина, Слобода... Све су то узвишене светиње према којима пјесник показује поштовање, пред којима славокличује у име младе генерације. Наглашен је пијетет према херојима који су се жртвовали за ову светосавску земљу. И не само за њу.

Бошковић се доста храбро огледао и религиозној поезији. Бројна су питања на која би човјек желио да одговори, да спозна њихов смисао. Не бјежи од те знатижеље ни наш пјесник; „У сљепилу тражних, под иконом свеце

Хумку своју хладну мраморјем што јеца,

Док сан тргох криком, како горко цвилим!

Но, ваља потражити одговоре у молитви. Молитви за опрост: „Опрост подај слуги што за тобом вапи“. Она мора бити искрена, јер смо свјесни

посрнућа у животној калежи у којој смо се нашли. Не тражи пјесник опрост свих гријехова. Не, он тражи мало: „И молићу, Оче, прегршт Твојих зрака“. Моли да му Спаситељ трасира онакав и онај пут којим је Он ходио. „И пусти да пођем путем Твог врхунца/ Све сам Твоје ра- не ја у себи крио:“Он се радује

сусрету са својим Спаситељом; спреман је да се исповиједи, да призна гријехе, да ништа не сакрије, да све своје молитвене сузе преда у руке Ономе кога моли.

Бошковићев стил је поетичан, коректан, мада ћемо се сусрести и са херметичношћу. Жеља да римује стихове, што му

налаже дванаестерац за који се определио, одвела је пјесника понекад у неправилну употребу лексема, у нарушавање падежа. Но то је кап гријеха у мору љепоте.

У Невесињу, на Савиндан, <25.год.

Момчило ГОЛИЈАНИН

Прво објављивање

ПОСЛЕДЊИ САН

Последњи пут ћу ноћас побјећи у сан
и склопити очи, мирно, без ријечи
затворићу врата прошлости и
ћутаћу
док заборав своју руку ми не пружи.
А кад једном поново се створим
кад огрне ме плашт новог
пространства
можда ћу душу такнути нечим
криком
што га чувам са стрепњом и
страхом.
Опрост ћу тражити од неба и
судбине
од сваке руке што пружа ми дан
опет са зебњом и бескрајном тугом
што трга и боли те дане без наде.
И створићу се ту, без икога и среће
нек' ми водиља буде свака топла
суза
свака топла ријеч и сан што ме бу-
ди
нек' искрца брдо опроста сваки
нови дан.
А онда ћу поново у заборав поћ'
у сред сна када звијезде се роде
кад завршим круг уморног живота
сјетна и искрена к'о никада прије.
Те ноћи ће вјетрови мисли ми
носит'
дан ће се тихо ноћи новој предат'
сваки ће сапат утихнути лагано
кад последњу ноћ бјезим ка сну.

ЧУЈЕШ ЛИ МЕ ?

Хеј, ноћи, чујеш ли ме ?
куд' идеш без мене ти тамна моро
гдје су ти звуци што хрле дубоко
зашто ме пушташ саму без тебе ?!
Хеј, зоро, чујеш ли ме ?
Што даде ноћи без звијезда да буде
за кога то небо плаче до бола
кога то воде руке судбине ?!
Хеј, смрти чујеш ли ме ?
Гдје ме то водиш у који свијет
на чију стазу то сада ме вучеш
нису те звали ни чемер ни гријех

зар већ је вријеме да себе ми
узмеш ?
Хеј, судбино, чујеш ли ме ?!

ЗАШТО ОПЕТ ШУТИШ ?

Зашто опет шутиш ?
Видим ти бол на лицу
кида те и ломи та мисао
душу ти раздире тај јад !
Зашто опет плачеш ?
Сви ми имамо исту тугу
као тешки терет стоји, не иде...
Носимо са собом вјечити тег
зашто опет шутиш ?
Реци бар ријеч, само једну...
Склони тај поглед препун патње
зашто опет плачеш ?
пусти ме да те одведем...

КРИВА САМ

Крива сам !
Што дадох зори да сан ми пробуди
што очи отворих незнамом дану
и срећу моју разум што помути
што пустих сузу да отвори ми рану
крива сам !
Што очима видјех оно што не
желим
и када сам летјела знадох на падам
што нисам данима лебдила
бијелим
што сам се надала и још се надам
крива сам !
Што сам неко што не желим бити
Што сам вам пустила живот да ми
дате
и нисам знала да све ћу то крити
што желим да ноћас ви сви знате
крива сам !

МАСКА

Вечерас ћу скинути последњу
маску
не могу више да смијем се, не
све што сте вијдели нећете више
доста је лажи уморна ја сам.
Па причајте онда ја кренућу даље
сама, уморна, ка небу далеко
нећу се окретати да видим ту злобу
та лица скамењена од чуда.
И знам ја, бићу сретна
са својом патњом лијепо ћу снити

ту маску више видјети нећете
јер вечерас... и последњу ћу скину-
ти.

ЛАНЦЕМ ЛАЖИ

За тугу вјенчана
за вјетар везана
у киши сконцала
ланцем лажи свезана.
Неправдом гоњена
кроз сузе виђена
срамотом склоњена
падом постиђена.
Од других невиђена
без осмијеха камена
лошом кармом предвиђена
од судбине рањена.
Болом маску ставила
очи мраком склонила
рану крвљу завила
живот водом пролила
за тугу вјенчана, у киши сконцала
за вјетар везана, ланцем лажи
свезана.

Маја САЛАМИЋ МИЛИНИЋ

О аутору

Маја Саламић Милинић рођена
15.06.1978 године у Бања Луци.
Завршила средњу медицинску
школу. Писањем се бави од
основне школе па до данас.
Освајала многе награде за своја
дјела.
Запослена као медицинска сестра у
ДЗ Бања Лука, удата, мајка једног
дјетета.

МАТИ И КРАЈИНА

Ја сам, горе, у своме селу, живио за ноћ. Све што ми дан узме – ја од ноћи отмам. Колико дана, толико ноћи, подвуче се црта, сабере, одузме, подијели... и како год погледам – ја на добитку. А још кад су ноћи мало дуже, ех... Тако бй и оне јесени. Брао сам плодове среће и стављао их у судове успо-мена. ...Ја и матер ми, жањемо ку'руз горе у Мекоти, и превозимо га на колима, а она ме, удн'ца, све опомиње да не журим. Ја је, на моју душу, и не чујем; за нио се мишљу – гдје ли ћу и на коју страну кад истече дан. Мало-мало, а она ме опомене: „Љепше то, и не ломи ми ку'рузовине, мање мећи у снопове“. Ја тарем зној с' чела и поглѣдам на Грмеч; кол'ко ли је још до ноћи остало? Вавијек је дан у моме селу дугачак, а ноћ кратка. Заранци, узданице моје... Натоварисмо и посљедња кола. Уз конопац се успу-за' на њих, и кренусмо. Волови иду сами, матер остала мало за колима, сврати се под ону дивљу крушку, тражи је ли која остала међу лишћем.

С Пландишта ричу љубински бакови. Преко Селишта клепећу звона овнова предводника. У село, са свих

страна, увире пјесма чобанска. И кикот се женски негдје чује; не да ноћи у село. Или је, можда, мами? Миришу презрели ку'рузи испод мене, и шапоре нешто. Мирис и шапат ме шкакље по врату и њедрима, разгарају срце. Вјетар доноси чаврљање лакомица са ријеке, и облизује

ми ознојено чело. Запјевуши, оте ми се срцу пјесма. Матер вабну овце, волови мало брже кренуше према селу. И оно, некако, веселичасто, свијетло и меко. Отреса са себе слаткести замор јесењег дана, и спрема се за почи-нак. Дођосмо кући, ал' ми се чини – споро, да Бог сачува. Мене некаква милина обузе око срца, и снага ми наврије у мишице... Ма, дај ми мати да та кола преврнем, здравља ти, па да идем, забавићу им се. Истоварисмо ку'руз, али се истоварање отегло, као зла година, брате, ух... Испустисмо и волове у њиву. Ја нешто поједо' на брзину, чалабрцну', мало се пљусну' водом, зачешља'. Изву-ко' из џепа шкрљак огледалца и вирну' у њега. Угледа' једно око, нестрпљиво и весело; намигну ми. Изађо' пред кућу. Сунце маче за Грмеч, ја низ село. За њим клизну бакрени облачак, за мном умиљата материна опомена: „Жени се... Жени се сине... и доведи је, па нек' је колик' шенично зрно. Биће ми, вала, мила као и теби... И образ да ми не искаљаш... И Бога свакоме назови... Еј, чујеш ли ти мене?!“ Добро, добро... одговарам јој, и замичем низ пут.

Ја на прело све гори у мени... Запали' село. Изазва' и туђа радовања. Неће плитко и суво куцну тамбурица. За њом се сручи терзијан и ситно јој сасу бисерје кангалних жичица. Свиленкасти звуци завичаја плове младим сутоном, ђинђувају се око цуринских прозора, и маме.

Заплива и Митин глас, вјечитог младожење и сеоског бекрије, придру-жи јој се: Уродиле јабуке петровке у њедрима код моје дјевојке... Драговање се разлијеже путељцима, улази у шљиви-ке, пење по крововима кућа, и зове на дружбу. Одјекује пјесма младости мог завичаја. За њом се шуња мрачак, млак и милостив, својатан. Грли је, ураста у њу, и не да јој од себе. Она снажи, једра, зри; мами и при-зива, изазива. Младовање моје, сладости моја... Ђе ли ћу, и којој? У којем оно сокаку би синоћ? Али, гдје се год запутим, нећу забасати; зеру сваког сокака је моје. Дотећу ја свакој, обећ'о сам. Ов'да ћу, ов'да нећу, 'оћу нећу, нећу-'оћу... Зажмирим, и кренем насумице. И стигнем своме циљу. Неке само подражим, а код неких будем колико ми је воља, па се вратим: шарам, поигравам се.

Нисам тражио од њих ништа, али сам нудио све. Ни руке им нисам искао, већ давао своје. И узимале су их. И грлиле се њима, шаптале им и пријањале уснама за њих. А на крају се сплитале око њих као лоза око стабла. И преко њих улазиле у ме. Ноћи моје, засладе моје... И тако до пред зору, наљубим се, намилујем, науживам. Ноћ прође као дланом о длан да лупнеш, а онда смалаксао и разливен од задовољства, враћам се кући. А мјесец ме прати у стопу. Бећар и он, накупио се звијезда, све љепша од љепше. Призвао их на дружбу, а оне младе и ража-

рене, дрхте пред загрљај. Загледале се у њега, трепере и кикоћу заводљиво. Нуде му се пред зору, вруће и снене, умиљате. Четири – пет (мало ли је?) покупи и шмугну под облак, сакри се. Пламте небеса... Ја са прела, мјесец преко гора, Ој мјесече откуд брже зора... Кратке ми руке, а загрлио би ја ову зору, и њиве, и планину, и село моје... И све, онако, заједно са мјесецом што сјаји као тепсија, кад матер извади љеб из ње. И Крајину би ја своју шчепом, и тутном је у прси, и... и све у њој, све. И онај сутон јуче, онако заједно са колима, матером, и оном крушчицом; све би ја то загрлио, изљубио и ... и не би из шака испустом никад... Благословена земљо моја. А онда уздањем, жао ми што не могу.

Ал нека, опет, бар видим, осјетим, чујем, имам. Све је ту око мене, и у мени. И све је моје. Нити оно може без мене, нити ја могу без њега. Матер будна, дочекала зору, и мене. Увијек мека, као воштана свијећа при догоријевању. „Забавио си ми се сине. Да се нијеси, богдом, оже-нио, и обрадовоме?“ Ја слијежем раменима, гледам преда се, и мало црвеним. Она устаје, разгара ватру и спрема ми јело... И бй тако; и док бй – добро бй. Јесени се низале, задовољства продужавала, живот живио. Али, ти дани брзо ишчезоше, као капи воде са врелог сача, као лијеп сан. Ех... Видјем ја миг, брз, као варница – и нестало села. И видјем, проли се и крв по њему. Чујем и уздах, дубок као Сана вода – и умрије моја матер. И чујем, јадиковку своју за њом, – збоде ми срце. Изгу-

би заједно обоје, све. Остадох сам. С душом пу-стом. Клето земљо моја. Жалосни мој животе. А онда стрпам у њедра све своје имање – успомене – матер и село – запрећем добро, и кренем негдје...

У џепу ми се затекло и онај крњатак огледалца, ви-рнем у њег и угледам око, нечије, ни налик моме. Озбиљно је и студено, загледало негдје у се. И не намигује ми више; кад ме види, обори се земљи, замагли, сузне... А право да кажем, и ја сам се, некако, промијенио, у свему. Чак сам и јесени замрзио, и ноћи у њима. То су моје највеће душманице. Знаш, не воле ни оне мене, али, ето, живимо једно у другом, ноћи у мени и ја у

њима. Једино што волим од ноћи је зора, иако у њој нема више оне пјесме, мјесеца, прела. Волим је, јер баш тада, кад се у њој све смрзне, мени се сјећање раскрави, и разлије по души, и горе по селу, спаљеном, гаравом, пустом – мени сличном. И пуном неке густе и закорјеле тишине, кроз коју још једино мили материна жеља, и опомена: „жена... шени-чно зрно... образ... Бог...“ Мора ли тако, са врха сурвати се на дно? Мора! екан јастук нестанку.

Недељко КАЈИШ

ТРИ РАНКА

Ако нисте знали
Или сте сумњали
Рећи ћу вам малу тајну
У Бањалуци столују
Три пјесничка барда
Симбол сваког тројства
Ранко Павловић, Ранко Рисојевић
и Ранко Прерадовић

Рано су запјевали
У трогласу нас
Без даха оставили

Не зна се ко је раније почео
а још је рано да заврше започето
Ватришта, Моје књиге, Пепелишта
И нама правац одредили

Ниједан Ранко никада није ранио
Али за пјесничке ране бринуо
И сада уживамо у небеском царству
Са три Ранка три Караманка.

Недељко З.МИЛАКОВИЋ

Интервју: др Махмуд Ал Дагистани, генерални секретар Кинолошког савеза Србије :

БЕОГРАД ЈЕ НАЈЛЕПШЕ МЕСТО- СРБИ СУ ДИВАН НАРОД

(Поводом стогодишњице кинологије на српским и ехуу просторима 1925-2025.)

З.М.Кос: Дјетинство проводите у годном Дамаску, граду древне цивилизације. Која је Ваша најлепша успомена из детињства?

М.Ал Дагистани: Рођен сам у Дамаску, главном граду данашње Сирије, који се сматра најстаријим градом на свету. У породици мог оца Абдулаха и мајке Фазлије било нас је седморо а моји родитељи су једно дете усвојили тако што нам је пред вратима неко оставио бебу. Баш тако. Бебу смо унели у кућу и задржали. Било нам је жао да је дамо у сиротиште. Отац је био богат, имао је фабрикугазиранихпићаи био је рентијер.

Живот у Дамаску, граду древне цивилизације, био је лагодан и леп и протицао је у знаку међусобног поштовања његових грађана различитих вера. А да ли је неко био муслиман или хришћанин није ни било важно.

Ми, браћа и сестре, лепо смо живели, имали смо срећно детињство, сви смо завршили факултете. Са свега 17 година завршио сам средњу приватну школу, пошто сам желео да студирам медицину, са оцем сам се договорио да одем у иностранство. Чинило се да ћу у Америку код најстаријег

брата, па у Енглеску, али судбина је хтела другачије.

Кад сам кренуо, моји пријатељи из школе су већ били у Београду и позвали су ме да свратим код њих пре но што одем у Лондон.

Дошао сам, ето, баш на дан Српске нове године. Одмах су ми се допали људи, били су бескрајно срдачни добро расположени, а кад је дошло време да кренем у Енглеску, променио сам план. А тек кад је стигло пролеће, када сам видео колико је леп Београд, уверио сам се да ћу се овде много боље осећати него на хладном острву.

Прво сам уписао Машински факултет у Београду, али наредне године, кадасам добро савладао језик, остварио се мој сан и постао сам студент медицине. Становао сам приватно на Сењаку и ту сам упознао прву супругу, која је гајила немачке овчаре. Та љубав према псима убрзо се и код мене развила, па сам се још као студент учланио у Београдско кинолошко друштво. Почетком осамдесетих, тачније 1982, добио сам држављанство, следеће године сам изабран за секретара Београдског кинолошког друштва, а 1984. и за генералног секретара републичке организације.

Председник Кинолошког савеза Србије је већ био изабран, а онда је један члан устао и предложио мене за секретара и предлог је усвојен једногласно. Нико није био против и сматрам да је разлог то што су запазили мој предан рад у београдској организацији. Уочи распада СФРЈ 1989. године бирају ме за генералног секретара Кинолошког савеза Југославије.

З.М.Кос: „Безгранична љубав и оданост је нешто најдрагоценије и највредније што вам ваш пас може пружити. Увек ће вас бескрајно волети и жељно исчекивати. Ваш пас љубимац, никада вас неће оставити и изневерити, зато га чувајте и будитеи ви њему верни и одани.“ Ово су Ваше ријечи из једне рецензије. Ваш први контакт са псима и кинологијом?

М.АлДагистани: Није случајно речено “пас је ваш највернији пријатељ“ и о овоме смо могли до сада безброј пута да се уверимо. У свету не постоји званичан, тачан податак о укупном броју паса, али неки извори наводе процене од преко 40 милиона паса. Овај број се односи на домаће псеи, с обзиром да супси једна од најраспрострањенијих животиња на свету, тачан број је тешко утврдити. ФЦИ

(Федерацион Цунологице Интернационале) је међународна кинолошка федерација која званично признаје 356 чистокрвних раса паса.

З.М.Кос: Која је, по Вама, најважнија ствар коју сте научили у животу?

М . А л Д а г и с т а н и : Међународни сам кинолошки судија за облик свих раса паса и рад службених паса, а судио сам и на великом броју манифестација у земљи и иностранству.

Добио сам за свој рад многобројна признања кинолошких друштава и страних кинолошких савеза. Иницијатор сам значајних промена у нашој кинологији, а захваљујући мом утицају у међународној кинолошкој организацији ФЦИ, наше судије су веома цењене у иностранству, док расни пси из Србије постижу веома запажене

резултате на такмичењима у страним земљама.

З.М.Кос: На које своје успујехе и дјела сте најпоноснији?

М.АлДагистани: Многи не знају да ЈКС је од 1953. године у Београду био подстанар и обитавао у квадратури од тридесетак квадрата све до трајног решавања када се усељава у своје просторије. Данас КСРС има зграду на којој му могу позавидети много моћније кинолошке организације из Европе.

Из пописа извршеног 1967. године за 1968. Годину са тачним датумом од 05. јануара 1968. године Кинолошки савез Југославије “скоро да и није имао никакву имовину”, односно када се са данашње дистанце погледа могло би се рећи “скоро ништа”. Од имовине тада је било: два писаћа стола, један планер, два канцеларијска ормара, једна уљана пећ, подна гума 32 м², један телефон и

четири канцеларијске столице. Укупна вредност имовине је била 12.000,00 динара. У то време на основу курса немачке марке и југословенско гдинара 1 ДМ = 3,13 динара, на бази средњег курса Народне банке Југославије за 1968. годину. На основу оваквог курса укупна процењена имовина Кинолошког савеза СФРЈ је износила око 3.834 ДМ. Данашња имовина Кинолошког савеза Републике Србије је неколико стотина хиљада пута већа од напред наведене имовине савеза из 1968. године.

З.М.Кос: Ко је током Ваше кинолошке и љекарске каријере највише утицао на Вас и како?

М.Ал Дагистани: Становао сам приватно на Сењаку и ту сам упознао прву супругу Бојану Вујасиновић, која је гајила немачке овчаре. Та љубав према псима убрзо се и у мени

развила, па сам се још као студент учланио у Београдско кинолошко друштво.

З.М.Кос: Која је најважнија одлука коју сте донели протеклих година и како сте је донели?

М. Ал Дагистани: Кинолошки савез Републике Србије купио је зграду на Вождовцу, где нам је сада седиште, па је савез постао један од ретких у Европи који има своју пословну зграду. Након 57 година потстанарског живота Савеза у јануару 2011. Године уселио се у велелепну зграду и сада смо, како се каже “својинасвоме“. Средства смо сами обезбедили и купили овај објекат.

З.М.Кос: Породица Дагистани има свог љубимца?

Да, Немачког овчара.

З.М.Кос: О породици Дагистани?

М. Ал Дагистани: Супруга Јелица, девојачко Лековић, ћерка је генерала, народног хероја, завршила је Факултет политичких наука, радила у Централном комитету, али се убрзо после распада СФРЈ, санкција и инфлације која је свела плате на три марке-евра посветила породици и одгоју детета.

Живимо као задовољна породица, посебно сам поносан што је мој син Војислав завршио Ветеринарски факултет и сада је на докторским студијама. Постао је и међународни кинолошки судија, путује по свету, али још драже ми је што је вредан и јако пуларан у друштву. Некада ме питају зашто сам му дао српско име Војислав. Па он живи овде, међу Србима. А и његов деда по мајци тако се звао.

З.М.Кос: У Каталог И(Прве) савезне изложбе паса ЈКС ЦАЦ-УУ, Београд 27. април 1980.г пише да сте између осталог у Организационом одбору и здравствена служба поменуте изложбе. Ту је и реклама Одгајивачнице њемачких овчара „Озрен“ власници Бојана Вујасиновић-Ал Дагистани и Ви. Бојана Вујасиновић је ваша прва супруга. Били сте наш, дубички зет. Бојана је преминула, Ви сте се понијели врло осјећајно према њој?

М. Ал Дагистани: Као што сте и приметили, и њу и мене је зближила љубав према псима, стицајемо колности и она и ја смо већи део живота посветили узгоју баш ове пасмине -немачки овчар, и на

крају то је резултирало нашим браком. За добробит Српске кинологије, као што сте навели, радили смо заједно и сво наше слободно време смо “трошили”, поред узгоја немачких овчара и на организацији нациоланих и међународних изложби паса каочланови организационих одбора. Др Бојана Вујасиновић (1945-2024), жена, лекар, кинолог (један од првих “овчараша” која је писала и стручне радове објављиване и брањене на симпозијумима), борац за оснивање и оснивач Клуба љубитеља немачких овчара (и његов други председник), судија за екстеријер немачког овчара и прва жена судија за рад школованих службених паса то једна од пет који су први (у ствари “други”) полагали испит за рад школованих службених паса у Републици Србији.

З.М.Кос: Да употребим питање једног познатог водитеља: „Шта би др Дагистани данас рекао и савјетовао младом Дагистанију на почетку?“

М.Ал Дагистани: Саветовао бих да се определи да гаји расу паса коју највише воли, а то би опет био Немачки овчар, због кога је заволео кинологију на прави начини 4/5 свог живота посветио развоју кинологије у Београду, Србији, Југославији али, без лажне скромности и шире. Ништа не бих мењао, тако би саветовао млађаног Махмуда Ал Дагистанија. Срећан сам човјек, живим у Београду најлепшем граду на свету са Србима, дивним народм.

З.М.Кос: Захваљујем се на издвојеном времену, посебна захвалност за сву подршку за све

активности у којим стенас пратили и подржавали у нади да и у наступајућем времену да ће да се настави, на обострано задовољство.

М.Ал Дагистани: И ја се искрено захваљујем што на један прави начин презентирате српску кинологију и афирмишете наш Савез. То ми је веома драго и чини ми велико задовољство што сам имао прилике да доста тога кажем и путем овог интервјуа и тиме афирмишем кинологију Србије. Ако сам успео у томе, још једном се захваљујем, а ако нисам, у следећем интервјуу ћемо “поправити” пропуштено.

Разговарао: Зоран М.КОС

О Ал Дагистанију

Доктор Махмуд Ал Дагистани рођен је 01. децембра 1949. године (Дамаск, Сирија). У Београду је завршио Медицински факултет и радио до 2005. Године као лекар у Градском заводу за хитну медицинску помоћ. Од 2005. године је у сталном рандом односу на месту генералног секретара Кинолошког савеза Републике Србије (ова функција је изборна и по Статуту Савеза бирају га Управни одбор, гласањем). Ожењен је и има сина Војислава.

Доктору Махмуду немачки овчари су били опредељење, али он је био преваходно заинтересован за развој аутохтоних – наших раса паса, а као ловаци за ловачке псе. Од самог почетка бављења кинологијом марљиво је прикупљао архивску грађу о кинологији Србије уопште,

али и о појединим расама паса. Захваљујући том марљивом раду на прикупљању података објавио је вредна дела о кинологији Србије у ових више од десет деценија кинологије Србије.

Доктор Махмуд Ал Дагистани до сада је објавио више монографских дела као штосу: 1. “Кинологија Србије” 2013., (Историјат Кинолошког савеза Србије до 2012. године), Издавач: Кинолошки савез Републике Србије - Београд, Штампа: “Љубостиња” Трстеник, Тираж: 800, 2. “Расе ловачких паса”, 2015., Издавач Кинолошки савез Србије, Штампа: “Љубостиња” Трстеник, Тираж: 500; 3. “Кинологија Србије II” 1925 – 2015“, (2017): Издавач: Кинолошки савез Републике Србије, Штампа: “Љубостиња” Трстеник, Тираж: 500; 4. Др Махмуд Ал Дагистани (2018): “Енглески поентер у Србији”, Кинолошки савез Републике Србије, Трстеник “Љубостиња”, 5. Др Махмуд Ал Дагистани (2022): “Немачки оштродлаки пас - Deutsch Drahthaar“, Кинолошки савез Републике Србије, Трстеник “Љубостиња”, 6. Др Махмуд Ал Дагистани (2022): СРПСКИ ДЕУТСЦХ ДРАХТХААР КЛУБ (2001 - 2022.) књига II, основан 2001. године у Вршцу, Тираж 350, Издавач: Кинолошки савез Републике Србије, 2022, (Трстеник : “Љубостиња”) и 7. Др Махмуд Ал Дагистани (2025): Век кинологије у Србији - 100 години у служби кинолога Србије,, тираж: 600, Издавач: Кинолошки савез Републике Србије.

ПЛАВА ГРОБНИЦА КАО ПЈЕСНИЧКИ МОТИВ

Ријетки су пјеснички мотиви, ма колико они били узвишени, који су тако снажан поетски одговор нашли код три пјесника као што је то мотив Плаве гробнице о којој су пјевали Милутин Бојић, Иван В. Лалић и Милосав Тешић. И управо због тога, али не и само због тога, ћемо овдје укратко подсјетити на те поетске одзиве на српске жртве чији земни остаци почивају негдје Тамо далеко, где цвета лимун жут и гдје су свјесно и без страха Тамо (...) животе дали заједно отац и син.

Хронолошки гладано прва пјесма са насловом Плава гробница и са баш тим централним мотивом је настала као непосредно поетско свједочење о тој у свјетској историји јединственој сахрани најхрабријих синова једног, у овом случају српског народа. Поетски је непосредно свједочио српски млади и изузетно талентовани пјесник Милутин Бојић који ту узвишену и болну исповијест и свједочење почиње императивним захтјевом свима, чак и галијама царским, које обично само за силу знају, најављујући тако нешто што предстоји као догађај коме се и васељена има поклонити и скрушено, покајнички присуствовати. А то је масовно сахрањивање у море-гробље, након албанске голготе на острву Видо, преминулих храбрих српских војника те тужне 1916. године.

Стојте, галије царске! Спутајте крме моћне!
Газите тихим ходом!
Опело гордо држим у доба језе ноћне
Над овом светом водом.

Након тог дубоко људског императива слиједи појашњење за тај императив и за разлоге узвишеног поетског опела. Јер, ту шкољке сан уморан хвата, ту су мртве алге, ту је гробље славних, ту и море мили, *Да* не руши вечни покој палих чета, али то је и храм тајанства и гробница тужна. Дакле, то је мјесто коме се и мали, и велики, и моћни, и нејаки имају скрушено поклонити и саслушати опело. Ту су свој

вјечни починак нашли најбољи и најодлучнији сањари слободе и њени браниоци.

Сахрањени ту су некадашњи венци
И пролазна радост целог једног рода,
Зато гроб тај лежи у таласа сенци
Измеђ недра земље и небесног свода.

На том опелу не смије бити суза, ни туге, ни уздаха. Јер то је опело какво не виде небо јоште па због тога те галије царске и после опела морају да заувјек поштују пјесников императив који резолутно гласи *А* кад опело свршим, клизите у ноћ црну / побожно и нечујно носећи свој недвосмислени дио одговорности за српске жртве због кашњења и двоумљења да се притекне у помоћ исцрпљеним Србима након Албанске голготе.

Друга пјесма чији је мотив Плава гробница је пјесма Ивана В. Лалића, са истоветним насловом као и Бојићева, дакле, са насловом Плава гробница. Лалићева пјесма је за разлику од Бојићеве, настала седамдесетак година касније, како у једној забиљешки испод саме пјесме пише (Крф, 1985. – Београд 1989.), а неспоран окидач је био једно крстарење по Јонском мору.

Доживљавајући искрено и емотивно Јонско море као српску масовну гробницу, а своје путовање као ходочашће, сасвим је логично и очекивано да се у пјеснику Ивану В. Лалићу укрштају и сударају два свијета. Први је онај наш, српски, ходочаснички, поклонички, пун туге и поштовања према јединственом мору-гробљу у коме почива огроман број српских исцрпљених ратника о којима је своју Плаву гробницу након непосредног њиховог спуштања у море испјевао Милутин Бојић.

Ту где на дну шкољке, како рече песник,
Сан уморан хвата, лежи брат до брата,
Леже златне сенке, знакови удесни
Једног давног, никад допеваног рата.

А други свијет је свијет безбрижних туриста

који као и њихов водич тешко и да знају гдје је Србија и шта крије дубоко Јонско море.

Ту где беспослени турист снима барке,
Са сламним шеширом спуштеним на чело,
Храм назирем, стваран испод летње варке
Мора што трепери док шапћем опело,

Шапћем га у себи, да не будем смешан
У оку водича што рутински брбља
О Наусикаји, сасвим неумешан
У моје опело и худ удес Србља.

У том судару емоција које се непосредно у души наслањају на Бојићеву пјесму и милују сахрањене српске кости сасвим је и логично, и разумљиво што Лалић у своју пјесму Плава гробница директно уграђује и стихове из Бојићеве пјесме. У том легитимним поетском поступку, поступку интертекстуалности, лако се може пратити и у анализи тумачити цијела Лалићева пјесма као метатекст објашњавајући какву и симболичку, и парадигматску улогу у њој имају Бојићеве стихови као оно што се у теорији књижевности означава као прототекст, а што се јасно види у почетним строфама Лалићеве пјесме.

Стојте, галије царске! Спутajte моћне крме,
Газите тихим ходом!
Опело неко шапћем у подне пуно срме

Истопљене над водом.

Ту где на дну шкољке, како рече песник,
Сан уморан хвата, лежи брат до брата,
Леже златне сенке, знакови удесни
Једног давног, никад допеваног рата.

Емотивна борба у пјеснику не престаје док тражи простор у коме ће се супротставити лажним вриједностима туристичког сјаја да би бар у неком тренутку тишине отшаптао опело за вјечни помен у замишљеном храму над Гробницом плавом.

Хоћу да кроз звуке шкљоцања камера,
Одломке безвезних разговора летњих,
Провучем тај шапат; моја је намера
Да пошаљем сигнал кроз статику сметњи

И кажем: ипак мирно почивајте;
Није ово подне оно што нас спаја,
Него једна повест која дуго траје,
А вас усијава до црнога сјаја,

Па подневно ово сунце црно бива
Унутрашњем оку путника певача;
Док ми поглед клизи по плочи залива
Са још свежом браздом промаклог тегљача.

Стојте, галије царске! Нек мртвима се пошта
Макар несвесно ода.

Не смем да иштем више. А историја кошта:
Крв ипак није вода.

Осим сукоба различитих свјетова, слободарског, узвишеног, који жртвом заслужује вјечнују памјат и профаног, хедонистичког, у Лалићевој Плавој гробници се на различите начине могу пратити и на симболичној равни одгонетати и пјесничке слике страдалника, пролазности, и вјечне борбе за слободу оних због којих су најбољи међу нама пали и смирај вјечни нашли у Плавој гробници над којом поезија гради узвишене споменике, а пјесници његују културу памћења на српска страдања и снове о слободи.

Милосав Тешић такође пјева о српској Плавој гробници и о острву Видо. Његова непосредна инспирација је различита и од Бојићеве, и од Лалићеве, али ипак са њима чупа одговарајућу смислену везу.

Не стоје, не часе те галије царске,
тек помене још се што Бојић већ каза
и обнови Лалић: да очува жар се
кад почне опело – а клоне екстаза.

О тој непосредној инспирацији Тешић сам свједочи у једном интервјуу и каже да је његова пјесма Плава гробница – Видо инспирисана сусретом са именима српских војника која су урезана на чеоним плочама мермерних касета у Маузолеју – костурници на острву Видо. Та меморијална слика имена страдалих и умрлих српских војника на Крфу и острву Видо и имена села и вароши српских из којих су пошли у борбу за одбрану и земље и људи је једнако јака и инспиративно сложена да је није могуће неупоредити и на суштинском, и на симболичком плану са заупокојеном литургијом коју у овом случају умјесто свештеника чинодејствује пјесник Милосав Тешић. Па онда и није чудо што ова пјесма има сљедеће стихове издвојене као мото: Да опросте Сени и Господ с висина:/у Тачкама Трима имена су ина...

Тешић је свој поетски циљ и циљ своје поетске заупокојене литургије експлицитно приказао на сљедећи начин:

Да просветли бол се кад лецне из брида,
Господарко Светла, дах тамјана довеј,
са Крфа и копна до острва Вида –
над гробницу Плаву и Кост-маузолеј.

У том Кост – маузолеју су смирај вјечни нашли многи најбољи синови српски, а њима вјечни помен уздигао је Милосав Тешић у пјесми Плава гробница – Видо и у пјесми Видо, у сумрак. И баш ту, у тој Читанки горкој, у узвишеном молитвеном тону се чују и имена: ... из Такова Станко... и Јеврем из Тмаве... / из Драгиња Јаков... и Момир из Темске... (...)... Из Божурње Коста... из Кремана Обрен... / и Стојковић Бошко из Потока Житног.. (...).. Из Чумића Милош... из Колара Петко... / из Гроцке је Младен... из Гркиње Трифун... / из Грчића Марко... из Девче је Цветко... / ... из Пирота Јосиф... из Дреновца Сава... / из Ужица Војин... Стојиљко из Врања...; и тако редом том узвишеном списку се придружују и остали са допунског меморијалног списка из пјесме Видо, у сумрак.

У овим Тешићевим пјесмама паралелно са бескрајним помеником се наводе и обиљежја земље Србије за коју су ови див јунаци дали свој живот: Ту ливаде, плаве од расцвалог звонца, / онострано стоје, у сјају – далеке: (...) Шарене се тикве и дозрева грождје, / колачаре тутње и дише повратич: И све то у најљепше вријеме кад они нису у завичају него га гробовима бране: Док петровске лиле по сумраку пале (...) Док тежају воћке уз Марију Благу, / кад окрене јесен да отаве сунча (..) Док промичу свици и летина зори, а звецкају бронзе и удара чактар.

Милосав Тешић на крају пјесме Плава гробница – Видо поентира, чини се за сва три пјесника Јеванђељским јавом коме није потребно никакво појашњење: Кад проради срце и ум се расцвета, горчина се сroje и пукне тескоба, а кости се тргну из мермер-касета, из морске дубине и бункера оба.

Јеванђељском јавом – што прорече Писмо – где нема ни мора, имена потеку у завичај Нови, у заумно бивство – кад отвори Господ Откровењску реку.

Не стоје, не часе ни галије царске
ни чуда што плове, а чини се: мошти –
са Божије лађе кад упери фар се –
из црнила зраче у Небеској пошти

Раде Р. ЛАЛОВИЋ

Далеко је Алибеговина

Од Ходбине до Мостара
 Пјехе иду три другара,
 До чаршије ,што би крили,
 Да би рујно вино пили
 -Из Магнума* то им мјера,
 Да се никад не претјера.
 У њиховом крају плодном
 А по грожђу знаном,родном,
 Почиње се све уз лозу
 И печену овцу,козу.
 Усред габра,крша ,јада
 Понеко прасенце страда.
 Ови момци храбри,смјели
 Уз пиће би нешто јели:
 Салате уз мајонезе,
 Ђевапе ил` какво мезе.
 А дјевојка што их служи
 Не би с њима да се дружи.
 Газда на њу мотри строго,
 Не смије им прићи много.
 Храну, пиће служи вјешто
 -један би јој рек` о нешто.
 Но, боље је да зашуте
 да невољу ОН не слути.
 Гледа жути грм штипавца
 мези парче масног шкрипавца.
 Па ред вина,па ред меса,
 Ко из раја сва чудеса!
 Хтједе синоћ кући пјешке
 Ал` не дају ноге тешке.
 Асклепије му не мјере помоћи
 Да се врати сам по ноћи.

После три галона вина
 Далеко је Алибеговина.
 А кад свану зора бјела
 Обриса ОН зној са чела.

Разум и срце

Зар у правој љубави сумњи има,
 кад све је савршено и све штима?
 Волиш га ко ниједног људског створа
 њиме ти је испуњена свака пора.

Зар у правој љубави сме да постоји
 неко због ког се заљубљен боји
 да ће да изгуби најдражег свог
 јер ђаволу се прохте да буде бог?

Зар у правој љубави сумњи нема,
 кад бачена је на те анатема
 или каква друга проклета ствар

што ти у срцу створи дар-мар?

Не, то онда и није љубав права
 ако те због љубоморе боли глава
 а месец с тобом по ноћи броди
 док срце с разумом битку води !

Љубавни одјек

И најведрији дан
 без њега је тмуран.
 И најслађи сан
 без њега мамуран.
 Са стрпљењем учим
 да одолим њему.
 Што себе да мучим
 -Бог зна време свему.
 Јавиће се мени
 када буде спреман
 да опрости жени,
 -сад још није земан.
 Наш анђео једном
 доћи ће по нас,
 за руке повести
 и донети спас.
 Заљубљени увек
 Творцу беху мили.
 Нек љубавни одјек
 никад не ишчили.

Ал' изгледа имам очну ману
 од свега се овог чуда стидим
 не знам куд бих и на чију страну.
 Некад вашар трајаше три дана,
 доста да се исцрпе све теме
 Сад је дошла нека мода страна
 панацуру продужено време.

Надица ГАЈОВИЋ

Надица Гајовић рођена је у Краљеву, 1968 год. Пише песме од средњошколског доба. Завршила је Фармацеутски факултет одсек медицинска биохемија у Београду. Ради као професор стручних фармацеутских предмета у Медицинској школи у Београду. Постала је члан Књижевног клуба „Бранко Ћопић“ 2020. год. а од 2022 је на дужности секретара поменутог клуба. Њене песме објављене су у неколико зборника и часописа у Републици Србији. Ускоро ће из штампе изаћи њена прва збирка песама.

РАДА ЂОШАН КИТИЋ ЈЕ ДОБИТНИЦА ТОШИНОГ ПЈЕСНИЧКОГ ПЕРА

У Дому културе Милошевић код Модриче 23. августа 2025. године одржана је културна манифестација Тошино пјесничко перо коју организују Клуб стваралаца и пријатељи „Милошевац“, Српски културни центар Модрича и Туристичка организација „Модрича“. Први добитник пјесничког пера за 2024. годину био је књижевник и адвокат из Дервенте Милорад Мишо Ђутђевић. Овогодишња добитница је књижевница из Модриче Рада Ђошен Китић из оравданих разлога није била присутна, али ће награда бити уручена у Шамцу на промоцији Зборника кога приређује и промовише КК Савовање Шамац. У име добитнице захвалио се Маринко Грубор Мате иначе члан шамашког књижевног клуба. Модрички новинар и водитељ Слађан Јеремић прочитао је прво биографију Тоше

Јовановића па биографију добитнице награде и једну њену пјесму.

Тошо Јовановић, рођен је и живио у Милошевцу код Модриче. Пјесник је и сликар.

Његова посебност као човјека и ствараоца је та што је цијели живот подредио умјетности, посебно пјесништву. Он је остао доследан и потпуно посвећен поезији, а својим

КУЋНИ ОГАЊ

Кад се разум губи, пред очима смрачи,
црни барјак кад се над душом надвије,
када нечастиви твоју људскост тлачи,
тад ти треба неко ко те разумије.

Неко чије раме служи за плакање,
снага која може из глиба да вади,
ријеч која вида као покајање,
претходница што је божанској награди.

Спас од накарadne демонске работе,
пераје за душу да море преплива,
растјераће гује, брисати просторе.

камен ће постати плодносна њива.
Ако нађеш такву слику свемогућу,
нашао си огањ који грије кућу.

талентом је успио за зароби лепоту коју је дијелио свима који су читали његове пјесме. Његове пјесме су за пјевање и зато их пјевају многи пјевачи изворне музике.

Пјесма му је нешто највредније и најважније или просто казано пјесма му је била све у животу, а и сав живот му је у пјесмама и вриједним књигама које је објавио. Никада није проклињао вријеме и судбину јер је сам одабрао живот пјесника који је у сваком времену тежак. Велико богатство се налази у његових девет објављених збирки.

Заступљен је у збиркама: Плаве пјесме, Младост у мом тијелу, На бранику отаџбине, Отаџбина се брани песмок, Ђуд је женска, Љубавна поезија

пјесника Српске, Они су обележили ово време, Са таласа модрог града, Пјесмарица, Сејачи пјесама у Балканском парку, Поетски тренутак 08, Истина о Србима, Негаџија празнине.

Тошо је објавио самосталне збирке поезије: Ђавољи вихор (1994), Распеће ума (2000), Саботажа свијести (2002), Музика тишине (2023), Будност ума (2007), Камена тишина (2009), Секундарни живот (2011), Увид у невид (2013), Преметачина душе (2017)

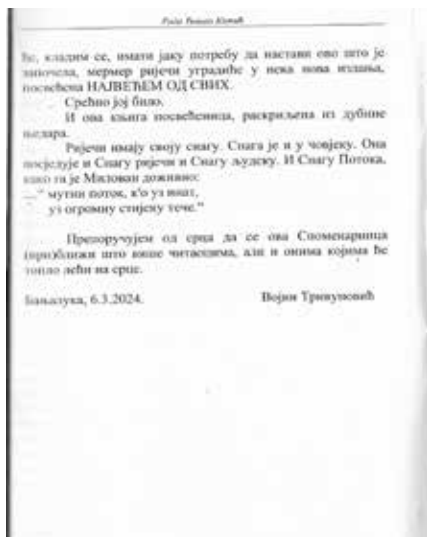
Рада Ђошан Китић је рођена 11. 07. 1979. године у Жепчу. Удата је и мајка троје дјеце. Живи, ради и ствара у Модричи. Објавила је романе: ПРЉАВИ ДОДИРИ (четири издања) и КОСАНА. Романи су имали велики одјек јер

обрађују теме злостављања и алкохолизма. Објавила је збирке поезије: КАД ДУША ГОВОРИ, ТРАГ У БЕСКРАЈУ, У ДВОРИМА ПЈЕСМЕ, ОДШКИНУЕ ДВЕРИ СНА и књигу посвету: НАЈВЕЋЕМ ОД СВИХ. Објављивала је поезију у многим зборницима и часописима. Члан је Књижевног клуба САВОВАЊЕ Шамац, Клуба писаца ВУКОВО ПЕРО Лозница, Књижевног клуба МЛАДОСТ Модрича, Српске читаонице ЛАЗА КОСТИЋ Сомбор и СКД УКРЊА Челинац.

Тошо се поред поезије опробао и у сликарству па је у оквиру манифестације уприличена је и једновечерња изложба слика сликарки из Милошевца Босе Раулић, Маре Симендић и Сандре Раулић.

Пред многобројним присталицама Тошиног сварања промовисан је и БИЛТЕН број 2 у коме су представљене Тошина биографуја, биографија Раде Ђошан Китић, осдврт Мише Ђурђевића на Тошино стваралаштво и фото извјештај са претходне манифестације. На крају су уручене захвалнице за служним да ова манифестација живи и траје Милошевцу.

Марко РАУЛИЋ ЂУКИЋ

Свеобухватни Пајо БРКИЋ

У овом броју нашег књижевног часописа представљамо Пају Бркића који је рођен 3. јуна 1963. године у Брчком, а живи у Пелагићеву. Завршио је Педагошки факултет у Бијељини стекао звање професора разредне наставе. Данас живи, ради, дјелује и свим својим немалим снагама шири културу и одржава традицију свог родног краја.. Ожењен је, отац двије кћери и има четворо унучади. Сада већ давне 2005. године обновио је рад Културно- просветног друштва „Васо Пелагић“, са жељом да име овог великог српског просвјетара сачува као врло важну личност која чини дио културе српског народа. Организује бројне културне манифестације, на подручју своје општине Пелагићево. Набројимо неке од њих: „Божићни концерт, Фестивал фолклора „Илинданске фолклорне свечаности“, Међународни књижевни сабор „Гори лила уочи Илина“, Пелагићево саборовање“, „Ликовну изложбу“, Фолклорну манифестацију „Чувари традиције Ђерам“, Паљење лила и све друго што се у култури Пелагићева дешава.

Да поменено и одличну сарадњу са пријатељима из Шамца, књижевним ствараоцима и прегаоцима Новаком Танасићем и Мирком Вајагићем који заједничким снагама, знањем и жељом у част Мирковог сина Срђана и свих јунака који положише животе у Одбрамбено-отаџбинском рату издају годишњу панораму „Срђанов вијенац“.

Пајо Бркић је предсједник Културно-просвјетног друштва „Васо Пелагић“ Пелагићево, члан књижевних клубова п„Савовање“ из Шамца, КК „Раде и пријатељи“ из Београда и Клуба писаца „Вуково перо“ из Лознице. Овакви као он буду награђивани, што ни њега није мимоишло, јер је препознат као велики чувар наше културе и традиције, па је носилац награде “Трифунданска повеља“ коју додјељује Клуб писава „Вуково перо“ из Лознице. Иако су му књижевни радови објављивани у заједничким зборницима широм Балкана, међу књижевницима се појавио врло лијепом збирком поезије под насловом колоритног имена „ЖИВОТ ЈЕ ШАРЕНИЦА“. Доносимо Вам неке од пјесама из књиге којој сам имао част писати предговор.

ЧОКОТЕ САМ ЗАСАДИО

Чокоте сам засадио,
лоза лозу сустиже,
боб до боба, грозд до грозда,

све на бербу мирише.
Скупише се млади момци
и дјевојке довели,
одјекује пјесма њина
сваксе сада весели.
Грожђе црно, грожђе бијело
наша грла милује,
само нек је на весеље,
да се свако радује.
Наздравимо браћо, сеје,
подигните чаше сви,
запјевајмо пјесме старе,
нек се друштво весели.

СЛОБОДА СЕ ПИШЕ ВЕЛИКИМ СЛОВОМ

У албуму сјећања гледам слике –
видим јунаке – језде кроз стих!
Звона Кошара и Паштрика грме,
звониће вјечно за 108 њих!
Успомене нису слике на зиду,
оне су сузе у очима мајке,
расуте кости у црној бразди,
оне су наше кржаве бајке!
Не питај шта је – осјети гром!
Имали смо се родити рашта.
Отаџбина је српска најскупља ријеч,
памти – издаја се никад не прашта!

Слобода се пише крвљу и знојем,
не тражи милост, не падај ниско!
Њена је тајна у срцу чврстом,
снага у песници коју подижеш дрско!
Идемо, браћо, нек сијевне муња,
Нек` грми камен, нек` гори прах!
Ово је земља славних јунака,

душманин нека осјети страх!
Док ријеке теку и сунце сија,
врела крв свијетли на небеском платну,
живјеће заклетва нама најмилија –
за крст часни и слободу златну!

УКРИНСКИ ЦВИЈЕТ

Дивила се мала Јана
укринскоме бијелом цвијету,
који једном појави се,

буде украс томе љету.
Баш у смирај јулског дана
процвјетала је Укрина,
на хиљаде лептирића,
забијели се површина.
Гледа Јана и диви се,
од радости поцикује,
још не видје тако нешто,
почела да поскакује.
С осмијехом је прати мајка,
и овако Јани вели:
„Догодине на Укрини провешћемо јули
цијели“
„Хвала теби, драга мајко,
за прекрасан овај дан,
да ја видим цвијет укрински
- то ми бјеше давни сан“.

Припремио Видосав ЂУРЂЕВИЋ

ЧОВЈЕКУ КОЈИ НАС ОКУПЉА

Постоје људи и постоји вријеме
постоје људи у времену
и вријеме у људима

Постоје људи испред
и људи иза времена

Постоји човјек времена
и човјек против времена
и човјек за сва времена

Постоји вријеме човјеково
и човјек само свога времена

Постоји човјек који нас окупља
на радост времену

И вријеме које не пролази
и прошлост која траје
као и човјек који нас окупља

Човјек – свјетионик за људе
човјек чија мисао освјетљава прошлост
а сва загледана је у будућност

Постоји човјек који нас окупља
у времену

Ми знамо његово име
Ми – који познајемо себе

Упркос времену
ненаклоњеном људима

ВРАТА

Не улази на врата
пред којим стојиш извјесно
да би и сам видио
гледа ли те неко

Не улази на врата иза којих
свјетлост засљепљује
па на тренутак затвараш очи
не видјевши ништа испред себе
док јасно чујеш гласове како пјевају
теби и свима заслијепљеним у част

Не улази на врата која не можеш
ни након куцања да отвориш
то нису врата радосна твом доласку

Не улази на врата пред којима клечиш
да би се отворила
то нису она врата на која се улази
главе мало повијене у наклон као
кад оцу у сусрет на истину идеш

Не улази на врата
на која за тобом кад уђеш
не уђе и свјетлост дана

То нису врата за тебе отворена
то нису врата достојна оних
за чијом душом и твој се дух запутио

А кад једнога дана
пронађеш таква врата на која се улази
са свјетлошћу на раменима

Чиниће ти се као да су одувијек
за тебе била отворена
и да си их отворио још онога часа
кад почео си размишљати о њима

Предрог БЈЕЛОШЕВИЋ

Уочу кочићевог збора на Змијању

ДАВИДОВО ПУТОВАЊЕ

Још се није зора могла ни наслутути ни раздању се није могло понадати још су спаваели и сеоски пијетлови када се упали петролејка лампа у малој кући на Змијању. Шкиљава свјетлост обасјавала је човјека који се ужурбано и растргано облачио, све најбоље што је имао, нове чакшире и ко снијег бијелу змијањску кошуљу откачу од танког ланеног платна са лијепим модрим везом по обрубима, па нов новцат гуњ, па шал од вуне домаће овце праменке црвен ко крв змијањска. Спремао се, облачио а све некако журио као да је већ негђе окаснио.

„Куд си ти прије зоре уранио Давиде, куд се спремаш, зар ти је пут под ноге најпречи, а по слова иљаду чека, одговарај кад те питам“, вриштала је у предсвитање бијесна поспаним гласом жена Давида Штрпца.

„Полако жена бог са тобом полако, све ћу ти по реду и закону рећи, све како то и приличи да ти се каже“, скрушено ће Давид док у торбу трпа литру домаће шљиве што је прије пет година испечена и за овакве прилике припремљена.

„Говори брзо куд си намјерио, говори да чујем и да ти кажем треба ли се ићи или не ићи“, сатрпа радозналошћу галами жена а из ње бије струка знатижеља.

„Најмерио јесам, ако Бог да, намјерио чврсто ићи Бањалуци граду, право да ти велим“, шкиљну Давид да види женину реакцију.

„Ни мање ни више него у Бањалуку, мора да те се она

ужељела црни те дабогда прекино пришт, шта ти тамо имаш тражити“, врисну жена а оћек јој се врати од околних брда.

„Е видиш данаске не идем ништа ни тражити а немам што ни коме давати, намјерио сам да идем гледати и уживати а тако ће трајати тачно три дана од јутроске да се зна“, ријеша Давид загонетку која је мучила његову жену свезналицу.

„Шта и како три дуга дана, јеси ли при себи одговарај одма док ме још живци и памет колко толко служи“, врисну жена а из ње се просу горчина радозналости, која заголица Давида да је још више подстиче и ужива у својој тајни коју ће јој мрву по мрву одавати.

„Данас је петак, јел да јест, е данас ћу боље рећи јутроске на уранак на јутарњу молитву манастиру Гомионици, нашем милом мјесту“, прозбори Давид па се прекрсти да се и сам увјери да се крстити није заборадио.

„Шта си то свевешњем згријешао да нијеси са неком женетином недај боже био, ако јеси неће ти помоћи ни три стотине тридесети три молитве ни сви манастири ове наше Крајине, говори одма и без икаквог околишања“, вриштала је жена као змија сикталица.

„Полако жено мјесто да ме питаш оћу ли каву и ракију тебе мисли о туђим женетинама обузеле, мани се ћорава посла и у памет се доведи. Знаш ли ти да је у неђељу Петрашинов десети збор, луда главо“, прозбори Давид.

„Ти ћеш мене учити који је и када збор, на све иједном сам била, а ти сада да ме учиш јели, нег говори куд си се прије те змијањске светиње на три дана упутио“, викну жена и унесе се Давиду у жмиркаве очи.

„У манастиру ћу се богу помолити па Мајдану окренути да видим сликарску колонију код Остоје Трамошљике, сликају прави сликари умјетници Петрашину нашем у част. Веле да их десетак има са свију страна да се и моје очи те сликарске љепоте нагледају, нешто су ми ријетко у лијепо гледале да ти право велим“ радосно као да већ љепоту види изговори Давид.

„Шта ћеш ти тамо као да је неко тебе тако усуканог жељан, још се могу и препастаи од таквог блесавог па се разбјежати и слике недовршити, не дај боже свети и неђељо млада“, подбада га жена.

„Ништа се ти небој за ме ја сам сваком чоку умјетнику интересантан па што би њима био досадан и мрзак. Јел ме и Петрашин турио у своје приче, а што ме неби неки сликар и насликао, све вако у овој новој оћећи, ајд реци“, уживао је Давид изазивајући жену.

„Јој бого мили и драги ни знала нисам са каквом сам беном живот проживила“, поче рукама плескати жена исчуђавајући се.

„А када се слика нагледам онда ћу преко мајданских брда и Первана горњег, па Первана Доњег па Голеша Горњих у Голеша Доња да видим црвку направљену крај гро-

ба књижевника и дике наше Ђурашина Дамјановића. Жао ми што не одо на Пантелиндан када је и освећена, а веле да је и лијеп споменик на Ђурином гробу, ту се она књижевна награда у његово име дођељује, па реко да видим и да се надивим док још ходити могу. А онда ћу увече ићи да видим ту провоцију књиге што је књижевник Ранко Прерадовић и секретар нашег змијањског душтва Предраг Благојевић написао и у њу турише све о 45 зборовом у част Петрашинову“, ликовоа је Давид.

„Ма јел то онај Ранкић што оно неке године доби награду Кочићеву и каква провоција вуци те ићели каже се промоција, тако се вели, промоција, утуви у ту главурду змијањску, утуви и немој да ме осрамотиш пред тијем ученим свијетом, јербо ми се кући не враћај ако

што криво учиниш. Ти значи намјерио путовати, е добро си то ти себи смислио, јел то значи да те нема до збора“, омењшала жена већ помирена са Давидовим путовањем.

„На збор ћу стићи, е то не би низашта на свијету пропустио, а и све што се у Кочићеву част чини оћу да видим док сам још жив. Еј није мала ствар сада га слави свеколики српски народ, и у Београду га спомињу, оћу жено да видим веле да му је Бањалука град направила на родитељском имању некакво огњиште то јест и кућу старинску са цијелим имањем како је некад било. очу да видим и дасе дивим и поносим кад његову награду најбољим писцима дођељују. А да не говорим о Коћићевом перу е то ти је награда за коју се отимају и поносе се ако је добију.

Него идем да неби окаснио, па збогом и видимо се на збору, реко ли ти да јањца печена у Стричиће понесеш, море бити каквије мојих другара самном, и ардовчић ракије, оне старе препеченице да се не осрамотимо, чу ли ти мене жено, нека буде тако и никако друкчије утуви“, издекламова Давид па се крену на пут сретан и полетан ношен знатижељом и исчекивањем.

Прећута Давид да је најмерио да заночи прекупута Кочићевог споменика у бањалучком парку да се један другог нагледају и да се својим само њима знаним змијањским језиком до миле воље напричају. Прећута и да ће горд бити када се у бањалуци појави, горд ко родно Змијање што Бањалуку надкриљује и у својим њедрима крије.

Видосав ЂУРЋЕВИЋ

СРБИЈО

На бистрим изворима твојим бдију
бесане дуге вјековне ноћи,
тишину хумки твојих знакови опомињу,
траговима прохујалог времена
одзвања топот тешких копита,
крајпуташи Небески стражари,
душа претка Марицом плута
гавран црни божурима лута.

Шљивике твоје зреле злodusи трују
а мајку твоју душмани псују...
У казанима пуним џибра ври,
зашто она не прокључа, узвришти?
Да ли чека Синђелића
или Милош Обилића,
можда неког новог тића
или јуришнике са Кајмакчалана
или крвава крила са Косова гаврана?

Заталасај Мораво и Дрино,
ускликни Цер планино...

Зашто опет твоје Мајке
морају писати нове Крваве бајке?
Твоји шљивици добро памте
многе зреле шљиве необране,
изроде многе, целате разне
и котлове избушене, празне.

Кликтај твога претка
и данас громовито одјекује,
Соколи његови тробојку вију
за своју Земљу, Мајку Србију.

Србијо међу шљивама
на крилима Анђела Бијелог
устани, протрљај очи
умиј се са свога извора
па нека се затресу и Небо и гора,
нека се чудо појави, деси
па све злотворе и магије
са себе отреси!

Мирко БРКИЋ

ОДЈЕК ЗМИЈАЊСКЕ ХРЕСТОМАТИЈЕ У БАНСКОМ ДВОРУ

Промоција значајне, сада већ чувене књиге „Змијањски писци – Кочићеви сљедбеници“, друго, допуњено издање, аутора Видосава Вице Ђурђевића и Грозде Регодић у издању Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ из Бање Луке одржана је 21.10.2025. године у Банском двору у Бањој Луци. Промоција књиге услиједила је непуних мјесец дана након што

је то био случај у Сремској Митровици. Публика која је испунила вијећницу Банског двора уживала је у двочасовном, богатом културно-умјетничком програму.

Поздравним ријечима програм је отворио млади пјесник Радомир Вулин, један од књижевних стваралаца заступљених у зборнику, коме је додијељена и улога модера-

тора. Организатори, учесници и публика имали су ту част да гост и учесник програма, на позив гдина Ђурђевића, буде Његово Високопреосвештенство Митрополит зворничко-тузлански Господин Фотије, који је одржао пригодну бесједу, у којој је публици описао неке од значајнијих тренутака у својој дугогодишњој мисији духовника, осврћући се неријетко у тој бесједи на свој завичај, село Дујаковце, Стричиће, Мањачу и цијело Змијање. Митрополит Фотије је у другом дијелу програма, заједно са ђаконом у пратњи, на одушевљење присутних, отпјевао своју пјесму посвећену Петру Кочићу. На крају, изразио је жељу и спремност да буде домаћин за промоцију књиге у Бијељини.

Потом се, испред издавача, обратио књижевник Миладин Берић, предсједник бањалучке подружнице Удружења књижевника Републике Српске, који је изразио задовољство што је друго допуњено издање овог значајног зборника радова објавила Књижевна заједница „Васо Пелагић“ из Бање Луке и што већина живих стваралаца из зборника који су чланови Удружења књижевника Републике Српске, долази из подружнице којом руководи.

У наставку програма, о књизи су говорили њени рецензенти мр Славица Регода Малић и проф. Остоја Дулић, а

одмах потом и њени аутори Видосав Вицо Ђурђевић и Грозда Регодић. Регодићева је публици приближила образовну структуру аутора из књиге, док је Ђурђевић зборио о аманету Ђуре Дамјановића за наставак једног оваквог зборника, као и његовом досадашњем књижевном путовању, током којег се за друго, допуњено издање прибрато 128 аутора.

Пјесник и народни гуслар Вујо Станивук загријао је атмосферу пјевајући уз гусле, а касније и играјући краћи комад инспирисан Кочићевим Давидом Штрбцем. У наставку, редом су се смјењивали врхунски пјесници; Небојша Драгановић из Сремске Митровице, Драго Митровић из Салцбурга, Љиљана Мачкић Марић и Миле Лисица из Бањалуке, те

Предраг Вујић из Рибника, свако са по двије пјесме и краћом бесједом.

Програм је затворио модератор Радомир Вулин, који је показао и свој глумачки таленат, играјући још један краћи драмски комад на бази Кочићеве приповјетке Гроб Слатке Душе и властите пјесме Трибун посвећене управо Кочићу.

До сада је у Републици Српској, Србији и иностранству одржано више од двадесет промоција књиге „Змијањски писци Кочићеве сљедбеници“, узимајући у обзир прво и друго издање. А, ни ту није крај одјека змијањске хрестоматије. Већ 31.10.2025. године, господа Ђурђевић и Вулин, заједно са проф. др Драгицом Гатарић, са Географског факултета Универзитета у Београду, књигу ће представити на штанду издавача из Републике Српске, на 68. Међународном београдском сајму књига.

P.B.

БОЖИЈА ВОЉА

Прошла су већ два месеца. Поткако се Бојка разболела. Ни тешка болест да је приме у болницу ни лака да устане. Био је то ишијас, а за Бојку велики проблем: како лежати кад је сама у стану и нема некога ко би је могао послужити.

Истина, Бојка има два сина, али они станују одвојено од ње. Воле мајку и обилазе је, на смену, свакога дана. Доносе јој јело, поспреме мало по соби, (колико мушкарци знају да то ураде), попричају с мајком и одлазе за својим обавезама. Код куће их чека породица а неретко су ту и разне друштвене обавезе које треба обавити у поподневним сатима. Снајке обилазе Бојку рјеђе, кад која стигне а обавезно суботом или недељом кад доводе и децу.

Бојка очајава: никако да оздрави, а осећа да је велики терет својој деци. Истина, синови су је звали себи, али и Предраг и Ненад имају тек толико лежаја да то буде довољно члановима њихових породица. Станови су им мали и уношење новог лежаја било би скоро неизводљиво.

Старији Предраг добио је стан од родитеља. Бојка и муж јој Живко имали су трособан стан у центру града и, након очеве смрти, Предраг је наговорио мајку да мењају стан за два једнособна. Наравно да су још доплатили, те тако Вера од првог брачног дана није била са свекрвом.

Ненад је тада још био студент и остао је с мајком у једнособном стану. Али имао је срећу да, по завршетку студија, ступи у предузеће које је добро финасијски пословало, те је још

пре женидбе добио једнособан стан, па се и он одселио од мајке.

Након тога Бојка је остала сама. Испочетка је туговала, али касније се навикла. Тешила се да је добро што су јој синови у истом граду, те их може виђати сваког дана. Све је било подношљиво док је била здрава, али ишијас је у потпуности изменио њен живот.

Почела је да се каје што није у заједници са једним од синова иако је знала да ни са једном снајком није могла успоставити контакт какав је желела. Никако није могла да схвати у чему је њена кривица, ако је има, али снајке су се некако туђиле, а да она није могла да докучи разлог за то.

Старијој Вери као да је ишло на живце све што Бојка уради. Ако направи неке колаче или торту, Вера каже да није гладна и неће ни да проба. Њој распоред ствари у Бојкином стану не ваља, а камоли да би Бојка могла да предложи неку измену ствари у њиховом стану. Ако Бојка опомене унук Ивана и Светлану што се туку, Вера одмах интервенише да пусти децу на миру, те тако Бојка испада као неко чангрисало коме све смета и које ништа не зна да уради како ваља.

Млађа снајка Биљана не критикује свекрву, али је слуша тако расејано да се Бојка пита да ли прича зидовима или живој особи. Биљана, у ствари, све потвђује и клима главом, а касније ништа не уради од онога што јој је Бојка рекла.

Зато се Бојка жалила синовима, али су јој они замерали што им досађује јер „лако је

њој која седи код куће док су њихове жене, претрпане обавезама и на послу и у кући“. Бојка се нудила да помогне снајкама, али је од тога одустала кад ју је једанпут Вера „напала“ што цезву за кафу није ставила на место, на коме иначе стоји.

Једино што су јој допуштали је да чува децу и то Ивана и Светлану кад не ради обданиште а Ненадову Сању стално. Вера је избегавала да децу оставља код „бака.Бојке“ јер је, како је говорила, „бака старинска жена и не зна да децу васпитава“. – И нисам знала – мислила је Бојка - кад сам онаквог сина Предрага тако васпитала да је могао за жену изабрати њу, Веру.

Ипак, Бојки су највећа радост била унучад и она их је волела свим срцем. Што се више удаљавала од синова и снајки, то се трудила да се приближи унуцима и задобије њихову наклоност. Волела их је светроје, али је Сању некако одвајала, вероватно зато што је била најмлађа, а и највипе ју је она, Бојка, чувала. Али пред Ивановом и Светланом то никад није показивала, бојећи се да се не ода јер су они били веома љубоморни и било им је стало да их бака Бојка воли.

Пошто се разболела, Бојка је престала да чува Сању, што јој је посебно тешко падало. С тугом је гледала покоју играчку, која је остала од ње, и жалила што не чује Сањин весео гласић. Сада је Сању виђала ретко, па се и дете некако отуђило од ње. И Иван и Светлана су ретко долазили јер је Вера говорила деци да је бака болесна и не треба да буду у близини таквих особа.

Бојка је патила због тога што ништа није могла да поспреми по стану. Боле су јој очи завесе, које је иначе прала у машини за рубље сваког месеца, боли су јој очи теписи које је научила да усисава сваког дана, боли су јој очи комади намештаја с којих је свакодневно скидала прашину. Љутила се на синове што јој доносе јело говорећи да јој само неку паштету помажу по хљебу. Било јој је непријатно што тим јелом оптерећује снајке. Знала је да ни њима није лако јер треба издржати на послу осам сати па наставити рад у кући. Вера је била посебно оптерећена разним друштвеним обавезама, па је и поподе често избивала из куће. А Бојки је било жао и синова који, уместо да се одморе после ручка, долазе њој и помажу јој. Зато се почела осећати кривом што је болесна, али као у инат, болест се није ни погоршавала ни престајала, те се чинило да ће се то продужити ко зна докле.

Једног дана Ненад је довео Сању да буде код баке. Нису

имали где да је оставе јер их је напустила девојка која ју је чувала.

Бојка је била пресрећна. Сања се играла око ње и, премда је стално нешто запиткивала, Бојки није било мрско да јој одговара по ко зна који пут. - Ништа не убија човека као самоћа – мислила је Бојка и чинило јој се да би брже оздравила кад би неко био уз њу.

У једном тренутку, нежно забацивши главу, Сања мазно упита: „Хоћеш ти, бако, заиста мени оставити овај стан?“

- Како оставити? – изненади се Бојка.

- Зато што моја мама каже да ти мене више волиш од Ивана и Светлане.

- Ја вас светроје подједнако волим.

- Али мене највише, бако. И ја не дам овај стан њима. Хоћу да ово све буде моје: и онај трокрилни орман и она црвена фотеља и све ове ствари, бако - уприје Сања свој прстић у сваки предмет у соби.

- Па шта ће то теби, душо?

- Хоћи да то имам. Јер ти ћеш, бако, ускоро умрети.

Бојка претрну. Знака је да је у годинама кад су честа „путовања“, али ипак...

- А откуд ти, сине, знаш да ћу ја умрети?

- Каже моја мама. А шта то значи, бако, умрети?

- То значи некуд путовати, знаш: на неки одмор, на летовање.

- Онда хоћу и ја с тобом, бако.

- Не можеш ти, мила моја. Овај пут заиста не можеш-

- Мама каже да ћеш ти умрети до зиме. Она је још рекла да би напустила тату кад би даље од зиме морала да ти шаље ручак. Зато ти, бако, пођи чим снег падне.

- Можда зимус, можда раније или касније. Ко зна кад?! То само Бог зна. Све је у Божијој вољи. Можда у томе и јесте утјеха тог путовања – одговори Бојка, гледећи руком главицу своје унукe док су јој се сузе појављивале у очима.

Љиљана ЛУКИЋ

РАТ СА БРАТОМ

(Кћерки Ирине)

Мама, тата су на послу ми смо често сами сва је војска ја и брат и почиње одмах рат.

Некад први почне он морам да се браним а често сам, нек се зна за почетак крива ја.

Разлози су велики Игралке, слаткиши не љути се човече монопол, цртићи..

Цео стан је као фронт Столице су препреке, фотеље заклони а кревети и јастуци најбољи су ти у фрци.

Пре него што мама дође поготово тата, ми ти онда брже боље поспремимо бојно поље.

НЕ МОРАМ ТИ НИ ВОЛИМ ТЕ РЕЋИ

Година је ни много ни мало Алџ је много што у њима прође Ломиле нас, свашта нам тражиле Ми давали, оне узимале.

Огањ слатки у којем горесмо Хтеде тама ђаволска да сатре Прође она, олује и кише Али оста оне исте ватре.

Ватра ова, то обоје знамо Била нам је кѓо икона света Само из ње могла су да никну Два жељена и вољена цвета.

Не морам ти ни волим те рећи Јер су љубав сви дани протекли Душе, срца, кад признају шта смо Једно другом урадили, рекли.

Ако ватра гори истим жаром А њен пламен у очима већи Љубав ће то и даље све бити Не морам ти ни волим те рећи.

3. ДЕЈАН

(за Нину)

Чим телефон зазвони Почну моје муке Лице ми се зацрвени Задрхте ми руке.

Један Дејан из разреда Зове ме због школе Због глагола и множења И хемијских једињења.

Због мог лица црвенога Схвати моја тугу Мама каже није школа То је нешто друго.

Мој Дејане, моје лане Руке су ми завезане. Мој Дејане, моје лане Мисли су ми завезане.

Боро ГОРОЊА

О књизи, за књигу...

У ДЈЕТИЊСТВУ СЈАЈ

(Бесједа на отварању петог Сајма књига у Источном Новом Сарајеву)

Поштовани и драги
књигољупци, књигописци,
књигоиздавачи,
књигоштампари,
књиговесци,
књигодистрибутери,
књигопродавачи,
књигопропагатори,
Уважени библиотекари,
Даме и господо,

Надам се да ми не замјерате што сам ову кратку бесједу почео сонетом „Химна књизи“ из тек објављене збирке „Словочувар“, у издању све агилнијег зворничког издавача „АСоглас Издаваштво“, јер не знам да у овом часу постоји погодније мјесто гдје би се говорили стихови о Књизи, уз чију мисао уистину се све границе руше и уз коју живот има пуни смисао.

Био сам на многим сајмовима књига (или књиге, како то Матија Бећковић каже, јер све књиге се стапају у једну), и сâм сам неке приређивао. Мало који Међународни сајам књига у Београду у посљедњих пет деценија је протекао а да бар на њега нисам привирио, да не спомињем Међународни Сајам књиге у Бањалуци, па Салон књиге у Новом Саду, сајмове у Нишу, Приштини и Пећи (док је у те градове могла стићи и српска књига), у Сарајеву и Загребу, у Херцег Новом и Будви, у Солуну, у Франкфурту гдје се излажу стотине хиљада књига, а

од једног до другог павиљона посјетиоци путују аутобусом... Али, највише књига на једном мјесту видио сам када сам био ученик седмог разреда основне школе у Теслићу.

Насред читаонице Народне библиотеке која је тада носила име Еде Блажека, на четири

састављена стола, посјетиоца је чекало обиље хране за око и душу: сарајевска „Свјетлост“ изложила је своја најновија издања! Са ситнишем у џепу, који сам скупљао данима да бих гледао најављени вестерн са Џоном Вејном у главној улози, обилазио сам око књига, што би народ рекао, као ма-чак око вреле каше. Посебну пажњу привукло ми је неколи-

ко танких књижица, на чијој предњој страни корица је стајао назив едиције: „Хоризонти“. Узео сам да их прелистам: све поезија. Аутори: Дара Секулић, Вук Крњевић, Хусеин Тахмишчић, Изет Сарајлић... А онда, један куршум – право у срце: „Златни куршум“ Душка Трифуновића! Нека ми опрости Џон Вејн што га нећу гледати! Новцем потребним за једну биоскопску улазницу купио сам четири књиге.

Услиједила је моја прва ноћ проведена са савременом поезијом. Тачније, са Душком Трифуновићем. Како сам коју пјесму читао, био сам све увјеренији да бих и ја могао слично писати. Отварао се преда мном океан поезије, раширио сам једра и запловио, већ тада увјерен да ће та пловидба трајати колико и мој живот.

Зашто сам испричао ову причу, поштовани књигољупци? Да бих покушао објаснити да није важно колико је књига пред нама, него колико је оних које нам улазе у срце. Другим ријечима, нема великих и малих сајмова књига, постоје само сајмови књиге и драго ми је што Матична библиотека у Источном Сарајеву и Општина Источно Ново Сарајево истрајавају у својој племенитој мисији.

Могао бих ја сада овдје да причам како издаваштво никада није било у тежем положају него у овим оскудним временима за културу (а када код нас за културу нису била оскудна времена?). Могао бих да образлажем податак да су буџетска средства којима се стимулише објављивање нових књига једва достатна за једну њену солидну промоцију пред чи-

ХИМНА КЊИЗИ

Дружбенице вјерна, која снопом жара разгониш облаке, будиш јутро снено, и умиваш росом оног што те ствара, ти великодушно откриваш скривено.

Без књигописаца тебе не би било, а без читалаца, пустом врту слична, само би венула, кô сломљено крило птице што, несрећна, лету није вична.

Књиге, ти си Логос у Божијем Слову, у нашим рукама паперје си душе, праскозорје среће, мелем љутом болу.

Високо се лети на твојим крилима, снагом твоје мисли границе се руше, сваки трен живота с тобом смисла има.

таоцима, а гдје су трошкови штампе, уређивања, графичке опреме, гдје провизија, и зашто о хонорарима књигописцима, рецензентима, илустраторима, дизајнерима и иним посленицима углавном нико више и не говори. Могао бих да се јадам како нам поштари загорчавају живот. На примјер, ако желите једну књигу из Зворника послати у Мали Зворник, гдје бисте је, кад Дрина за суше онемоћа, могли пребацити из дјечије праћке, платићете исту поштарину као да је одашиљате на Нови Зеланд или у Владивосток. Могао бих и о томе како цариници, откако су успостављене паралелне културне везе између Србије и Републике Српске, почесто од пошиљаоца или примаоца књиге наплаћују царину, као да је то парфем чувене свјетске марке.

Могао бих још штошта о потешкоћама, али нећу, јер сам увјерен да је Књига увијек побједник и да ће надживјети и ово вријеме и нас. Наши издавачи су упорни, што показује и овај сајам. Уосталом, свједоке за то можемо наћи у непосредној близини, па да се само на њих ограничим. Један од најзначајнијих

издавача на српском говорном подручју, Завод за уџбенике и наставна средства у Источном Новом Сарајеву, који уз објављивање школских књига, знатним средствима и трудом стимулише и јачање наше белетристике, даје нам наду у неуништивост књиге. На Катедри србистике Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву стасале су и стасавају генерације тумача, теоретичара и историчара књижевности којима се вјерује. Организатор овог сајма, Матична библиотека Источно Сарајево, постиже запажене резултате у популарисању књиге. Све више је нових пјесника и прозних писаца, а врло вриједне књижевне награде које стижу у Републику Српску, дају им крила и подстрек да истрају.

Наш народ воли причу, без ње не може. А приче нема без књиге. Коначно, прича ће спасити Књигу.

Књига је отворена, пред нама и у нама, па тиме је и Пети Сајам књига у Источном Новом Сарајеву отворен!

(Источно Ново Сарајево, 18. 8. 2025.)

Ранко ПАВЛОВИЋ

УВРЕДА

Првомрачје је и само се понегдје виде упаљене лампе. Село још нема струје. Надају се да би је ове године могли добити, али ко ће им вјеровати. Расписали су неки оглас, како ли се то зове, да се пријаве сви сељани који су заинтересовани за прикључењеструје, али би било пожељно и мало самодоприноса.

Марко се враћао с њиве. Уморан је и једва премеће ногу испред ноге. Јуче му је комшија Радош истјерао три трактора ђубрета на Поткрајницу. Требало је то разгрнути по њиви прије кише. А ево се спрема, само што није почела.

Пред дворишном капијом чекао га је поштар. Држао је у рукама два коверта- бијели и плави. Овом првом се обрадова, јер га је очекивао од сына, али овај плави прихвати са неком зебњом. Морао се чак и потписати да га је преузео. Шта би могло бити. Ама, није ништа лијепо.; или је опомена за порез који још није исплатио, или је судски позив. Неког ђавола се тужака са Јованом око једног шумарка. Нема у њему, да посијече сваку кукрицу, трактор дрва. А овамо набија судске трошкове.

Скиде пред вратима бластњаве гумене чизме и уђе у ходник. Цвијета бијаше упалила лампу. Савила је на најмање; само цмили.

„Де, баба, извиј мало тај фитиљ, шта си га скукавчила. Ево дошла је књига од малог па да ми је прочитати“.

„Благо мајци, очи моје. Шта пише, како је, што не причаш“.

„Шта ћу ти причати кад још нијесам ни отворио. А нећу

моћи ни прочитати према тој твојој лампи“.

„Мореш, мореш, има још мало дневног вида. Ево тек сунце залази. Ама, није она свосве привијена, него је вала овај гас-некако слаб“.

„Одвиј ти, не смирује се Марко, није он лош. Е, тако. Сад видим добро. Де да видимо шта то пишу „очи мајчине“. Е, јесам бена; цијели дан у ђубрету, а не опрах руке“.

„Нека рука сада, заграја Цвијета, него читај да чујем како ми је дијете“.

„Де, поспи ми мало, заврати Марко рукаве, да оперем мало руке. Све ми смрди на ђубре.. Тако“. Обриса их мало кошуљом, сједе испод лампе, и отвори бијели коверат. Лист, истргнут из ђачке свеске, полупразан.

„Драги ћале! Надам се да си још у добром здрављу, да си вриједан и, по обичају, стално у покрету. Ја сам добро, ако се тако може рећи за студента који је у свијету, заборављен од родитеља, који очекује од колега да га чисте кафом (Чуј му кафе! Ја и не памтим кад сам је попио-гунђа Марко), студента који ће бити један од ријетких који неће ићи на студентску екскурзију у Париз и Москву... Но, знам ја да мој ћале неће дозволити да његов син не види познату лењинградску библиотеку, или у Паризу Ајфелов торањ. Знам ја да ће мој ћале одвојити десетак оваца; то је само трећина која ми, ваљда, и припада, што би могло покрити трошкове пута. А што се тиче џепарца, сигуран сам да је и матора згучила неку пару у оном

свом вуненом прслуку, који стално закопчава шпијадама.

Цвијета се зграну. „Шта то каже-матора. . . .бем ти матер, зар сам ја теби матора. Ја њему-очи мајчине, сунце огријано, животе мој, мајчина пуна кућо..., а он мени- матора. Да рече бар баба, бабетина, ни по јада. Немам још унучади да сам права баба, а јесам ево ко најгора бабетина. Згурила сам се, сасушила ко комиња од бораније. Ето ми хвале. А спомиње ћуко један џеп од прслука и зна да је увијек из њега добијао. Е неће више. Нек се пољуби у гузицу кад више од мене добије динара. Ето му ћала. Нек прода десет оваца, па нека онда пристаје у селу за кашиком млијека. Читај шта даље пише. Шта кажеш- нема више ништа. Па ја . Оно најважније је рекао: дај пара. Куда то рече да би требало да хојца. Русија. А вас двоје рмбајте. Ти стари разгрњи ђубре, а ти матора посрњи за овцама и за говедима. Добро није рекао да продаш једног вола па да се ти ујармиш са оним другим“.

„Нека, баба, превише си зајазила. Његово је да тражи, а наше да дамо или не дамо. Не можемо му дати колико тражи, али нешто морамо. Нећемо зар дозволити да гладује у свијету. Од кога ће тражити ако не од нас. Него, смири се мало. Пристави кафу ако имаш имало. Имаш зар оне јечменице. А мени успи чашу ракије. Има оне што је донио кум Никола ономадне. Морам је чувати за образа, али ће ме сад вратити у живот.

Цвијета донесе кафу. Донесе и подукрајну чашицу ракије.

Погледа Марко ракију и про-
коментариса: „Е, моја жено,
докад ћемо штеђети само на се-
би. А једном нам је мрљанути-
штеђели, не штеђели. Доспи
ми у ту чашу још мало, а успи

и себи. Смириће те. Увриједио
те је мали оном ријечу –матора.
Али, знаш и сама да није ниш-
та лоше мислио. Па зар те по-
некад и овдје није у шали тако
називао. Као и мене-матори.

Ипак нам је он све: и живот, и
сунце, и срце, и пуна кућа... Не
смијемо бити на „крај срца“.

Момчило ГОЛИЈАНИН

ПРАВОСЛАВЉЕ

Осјети се трулеж празних идеологија
Долази се до краја слијепих улица
Дјечије колоне испред јавних кухиња
Недодирљиви показују своја права лица

Утопишмо се у сиве и црне боје
Славимо зиму и празне растове
Купујемо мале бетонске станове
Бјежећи од стварности тражимо решење

Пожари иза себе остављају спржену земљу
Све благодарне доброте добиле су злоупотребу
Наметањем обмана воде нас као робљу
Из насипа Ведске грађевине извиру

Разум се бори између двије ватре
Родови су иситњени на послушне торове
Од бијелих орлова тражи се знање
Свјетлост продире у тамне џепове

Тражи се оно што је оку невидљиво
Откривамо у сопству трајно богатство
Очеве креације вапимо насушно
Православље нас подиже на Небо изворно!

СВЈЕТЛОСНО ИСИЈАВАЊЕ

Све што више из мене Свјетлост исијава...
Сметају ми зидови за моје погледе
У знању предака тражим своје изворе
Иако нам намећу да су та мјеста погана

Све што више из мене исијава Свјетлост...
Не подносим ограничења, забране
Тражим ону нит што води до хармоније
Осјећајући у дубини Душе задовољство и радост

Све што више из мене исијава Свјетлост...
Једноставност ми је звијезда водиља
Упорно сакупљам каменчиће Космичког мозаика
Осјећајући у свом бићу мир и благодарност

Све што више из мене Свјетлост исијава...
Мисли ми теку кроз стихове, риме
Испуњавају ме креативне инспирације
Дуалност се у мени преплиће и уједначава

РИЈЕЧИ

Када кућу градимо
Избирамо материјале разне
Добро их мјеримо, важемо...
Да не би послуже биле празне!

Када се ријечи граде
Бирају се погодна слова
Пази се на њихово значење
Да би ријеч суштински погодвала!

Ријеч је као ријека
На разумној тканини тече
У себи носи чашу знања
Одзвања као водопад планинске ријеке!

Доброту дому материјал даје
Квалитет плете дуговјечност амбара
Моћ ријечи даје словно значење
од којих је она саграђена!

Негдар су ријечи образ красиле
и без њиховог записивања!
Док у ово доба данашње
тражи се рупа у корицама закона!

Ријечи се осјећају узвишено
када служе величању истине!
Радују се за добро дјело
које прати као дио приче!

Ријечи...Са којима бесједа преде
Поезија своје чари плете
Саздане су од слова доброте
Теку у хармонији као капи ријеке!

СВЈЕТЛОСНА ЗРНА

Док насијавам своја зрна искуствена
бирам пажљиво за сјетву бразду
Неопходно је да њива буде осунчана
Свјетлост је услов сваком клијању!
Из доброг зрна израст ће нова стабљика
и на њој редови зрна у повијеном класу!
Што више зрна...Мање ће бити корова!
Сијањем Свјетлосних зрна побјеђујемо таму!
Сваким зрном дајемо смисао свом постојању!

ИЗМЕЂУ СЈЕЊАЊА И ОЧЕКИВАЊА

Веслањем...
Између сјењања и очекивања
Пловим на садашњим тренутцима
Сусрећем...
Испражњене у богатим одорама
и оне богате у окрпљеним ципелама
Свијетлењем...
Зора се пробија до западина
И највећа висина постаје доступна
Трајањем...
Скупљам упорно животна искуства
Табајући калдрму од Свијетлећи

Горан ЈОТАМОВИЋ

Животна прича

Како је било лијепо кад смо били мали, док смо још били дјеца... Несташни, трчкарали смо око куће, као млада јагњад тек пуштена на испашу. Родитељи су нас сакупљали по дворишту, по њивама и игралиштима. Радовали смо се недељном ручку, печеном пилету на кромпиру, кокошијој супи и маминим крофнама...

Множила се њихова и наша радост и наша заједничка срећа. Свако од нас, појединачно, био је поносан и на себе и на све нас заједно. Вјеровали смо једни другима и ослањали се једни на друге. Није нам било тешко да радимо једни за друге, нити да било шта подијелимо међу собом. Нико никоме и ништа није одузимао: Живјели смо скромно, али је било свега и за свакога, макар по мало...

Наши родитељи су из године у годину обрађивали земљу, непрестано гледајући у небо, вјерујући да могу живјети од свог рада и са својих десет прстију прехрањивати породицу. Још су ми пред очима њихове жуљевите руке и лица поцрњела од сунца на њивама и у баштама гдје су радили од јутра до мрака, са литрима проливениг зноја. И поред свега тога, у нашој породици је љубави било понавнише...

Док смо били дјеца вјеровали смо да наши родитељи нису обични људи и да немају оне уобичајене људске слабости: Они су били наши суперхероји. И кад смо почели да одрастамо, вјеровали смо да су они непобједиви и вјечни и да ће нас увијек код куће дочекивати. Радовали смо се топлини родне куће и увијек отвореним вратима.

Срећни дани нашег дјетињства све брже су пролазили... Одрастајући, једно по једно, најприје повремено а онда и трајно, напуштали

смо огњиште и родну кућу без крила покушавали да летимо. Хођајући несигурним кораком, непрестаном се освртали тражећи изгубљени ослонац у животу. Притиснути теретом живота, као да смо заборављали сву љубав и топлину најдражих људи око себе. На путу од данас до сутрас муком смо покушавали да се пењемо ка врху, у жељи да испуњавамо све своје надеи да остварујемо само успјех. Тек касније смо схватили како је то било тешко, у непрегледној животној колони која вијуга уском цик-цак стазом...

Схватили смо да вријеме гради, али и да разграђује... И готово непримјетно, небрижна времена су полако нестајала: Свако од нас постајао је свој човјек и човјек само за себе. Свако је почео да мисли само на себе. Све рјеђе смо се састајали, а све чешће растајали: И међу собом и са родитељима. Као да смо изненада почели да се дијелимо и да једни другима окрећемо леђа. Једино су још родитељи били наше везивно ткиво...

А кад смо и сами постали зрели људи, кад су наши родитељи почели да старе, с тугом у срцу посматрали смо како се наши хероји повијају под теретом живота и лагано претварају у двије блиједне сјенке. Тек тад смо схватили да су нас једино они несебично вољели и да су све радили само за наше добро. Све више смо осјећали потребу да им кажемо оно што смо некада хтјели а нисмо, јер нам је нешто друго било много важније...

Године и даље пролазе, а и ми све више старимо. У страху од старости постајемо чак и себични. Умножавају се наше патње, а о нашем сабирању више нико не брине. Све више лично на усамљене птице које све теже

лете. Више не осјећамо вјетар у леђа, нити нечију сигурну руку.

Свако од нас покушава да за себе изгради нови живот. Окрећемо се себи, својој дјечи и свакодневним обавезама. Све мање времена имамо и за себе саме и за најдраже људе око себе. Дан по дан и година по година пролазе, а ми то готово и не примјећујемо. Тек кад погледамо своју дјецу, схватимо да је много тога иза нас, а испред нас све мање...

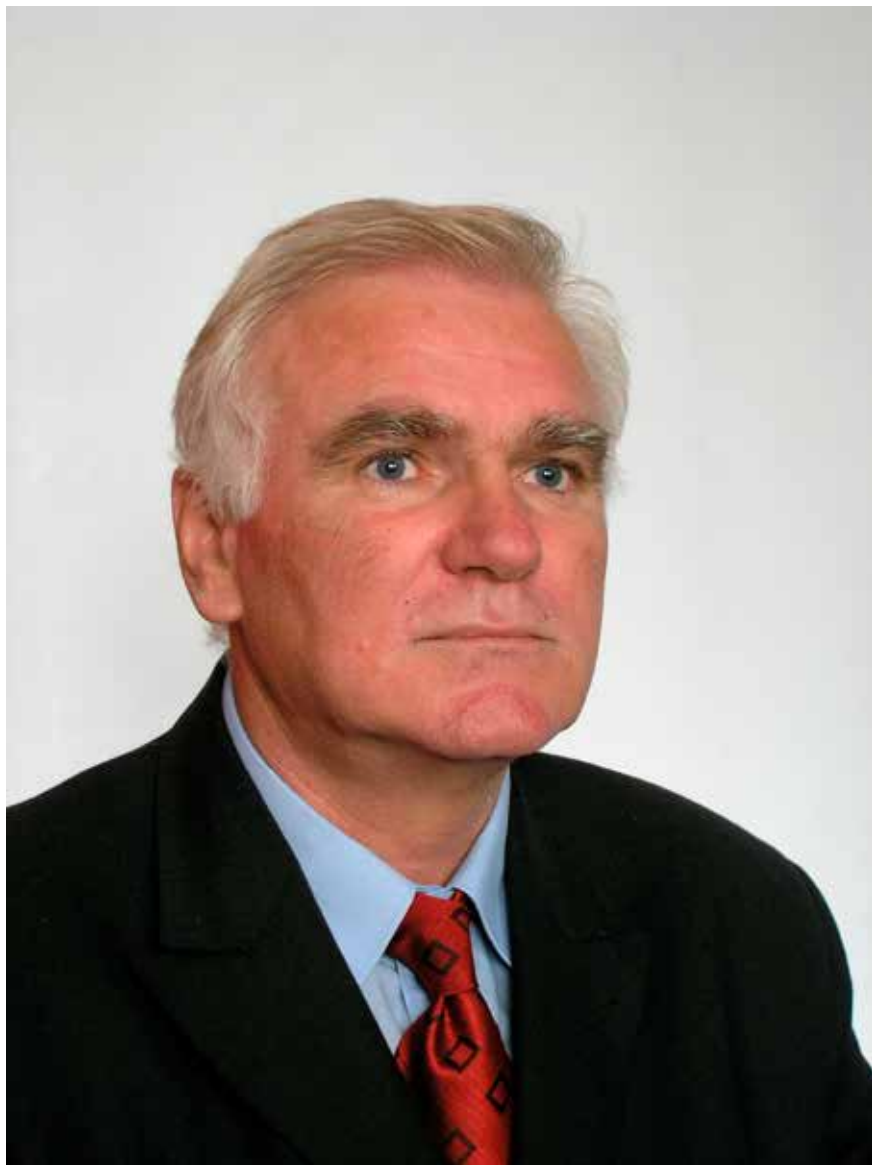
У души, свако од нас носи кофер сјећања и у њему расуте успомене. Само сјенке прошлости над њима лебде... И док терет од туге притишће душу, све чешће нас заболе успомене и тежак живот наших родитеља да би нам хљеб у руке дали. Мијешају се успомене на срећне дане и на вријеме кад смо напуштали родну груду и све јаче нас боли то што више нема наших родитеља.

Наши родитељи су нас заувјек напустили... А ми, као да смо тек тад схватили да нам је остало само жаљење што више нема њихове сигурне руке, њихових топлих ријечи и њежног рамена за плакање: Остало је само горко сазнање да је прошло вријеме кад смо и ми били нечија дјеца...

Али, живот тече даље... Све чешће се враћамо родном крају, обнављамо огњиште, оживљавамо старе и стварамо нове успомене. Срећу и радост тражимо у очима своје дјеце, а празнину у оно мало душе испуњавају нам једино њихови успјеси и резултати њиховог напорног рада. Јер живот, и њихов и наш, постаје све суровији и тежи...

Стеван Р. СТЕВИЋ

КРАТАК ОСВРТ НА КЊИГУ Војина Тривуновића ИЗВРАЋЕНИ РУКАВИ

Од почетка свога стваралачког рада, Војин Тривуновић умије са ријечима. Само привидно би се рекло да се понекад поиграва њима. Његов стил је један од најважнијих момената његовог стваралачког лика. Новим тема-

ма и трагањем за другачијим изражајем, Тривуновић се мијењао и истовремено остајао свој, препознатљив. Дубоко уроњен у нашу стварност, умιο је да раскрије њено наличје и нашминкано лице. У том исказу неријетко стоји афоризам, сажето казивање,

снажан ударац у опору лице стварности, али и убјдљив ефекат. Тривуновићева хумористичност није уобичајни тријумф смијеха, већ прије свега један надмоћан духовни став.

У посљедњој књизи под насловом ИЗВРАЋЕНИ РУКАВИ он својумисао и избрушени умјетнички став презентује кроз чудесни свијет пчела и меда. Тривуновић посеже за ријечима које садржавају мудрост једног свијета који је величанствен у својој тајновитости. Покушава да пробургија до самог смисаоног подножја употрејибљених ријечи, и у томе показује завидну пјесничку довитљивост и маштовитост, али и познавање матерњег језика.

Војин Тривуновић књигом ИЗВРАЋЕНИ РУКАВИ засвједочује посебну поетску мудрост, ону која нам саопштава благотворни сувишак знања о животу, људима и стварима. То је према нашем увјерењу, зенитна тачка једног стваралачког пута, онога који брижљиво сабира ријечи и када се чини да се размеће њима.

Душко ПЕВУЉА

КОСМАЈЦИ

Кад наиђе благородно, ккишно прољеће и наслути још једну родну годину, подно Космаја се већ крајем маја мора почети косити испод накривљених штала, које живе од сточне блеке, рике, људске пјесме и псовке. Испод солдрма и торова црне се и пушеогромна, зрела ђубришта.

„Брез ђубрета, нећеш имати чак ни ђубрета“ говорили су овдје од старина.

Космајци су фамилијарно сложни, повисоки, црни, мршави људи који су покасно под Космај доселили из кршевитих врлети. Тада су ту испод косих честара, на затегнутим, нагнојеним чаирима затекли мирне, наизглед успорене домаћине који су носили презиме Космајац, али су их придошлице, својом пргавом, пријеком, кавгажијском нарави, принудили да се најпослије одселе негдје према сунчаном Одићеду, изнад турске касабе.

Осокољени, разбашкарени, жилави Мркоњићи су од сјече и продаје балвана, почели стицати велико благо у стоци, воћу и пчелама. Тамо гдје је овца и кошница, ту све процвјета и заблиста.

Рано лијеска зареса, заплави каћун, зажути маслачак подноћива, јагорчевина попропланцима, па онда пробехарају јагодњаци по прошлогодишњим крчевинама, млади шљивици и дивља стара наборана крушка, па по природном реду јабука петровача, ко најљепша млада... На крају на Космају и зукве и

трњине по пашњацима својим цвијетом непогрешиво поруче да коначно више неће бити мраза, да жене могу засијати њежније поврће: боранију, шарени пасуљ и жуте тикве. Тек онда замирише бијели багрем и велике липе. Ко не зна ћуд гаравих људи, љутих пчела и загуљених овнова, помислио би, гледајући их како вриједно раде, зује и мирно пасу, да ће им под Космајом увијек птице пјевачице звиждукати...

Али, сви се осиле. Пчеле се почну дијелити, раздражено разрајати по високим јеликама, изгонити дебеле угурсузне трутове. Рогати овнови почну убијају шукасте, а браћа се поножају код ракијског казана, кад уз бехар надође прошлогодишња цибра.

Под заленим Космајем остала је једна стара, шушкава прича, да су се некад давно (при крају владавине Павловића) рођена браћа, близанци, посвађали око исте дјевојке... Није пала крв, али је млађи (онај остављени), чим су дошли Османлије, из ината, одмах промијенио вјеру, осунатио се и потурчио. Кажу да су тоњегови насљедници, ту у сусједном селу, гдје је и сад бијели једна мала сеоска џамија с витким минаретом испод шумовите хајдучке планине. Сви се као и заједнички прецибаве стоком, пчелама, воћарством, мимо вјерског обичаја и адета, увијек пеку ракију од раних и касних шљива и не раде на

Прокоповдан и на Илиндан. Нене и нане кријући дјечи на Васкрс обоје и нашарају понеко јаје. Икосмајски Мркоњићидвајкада чувају „атар“ комшијама из муслиманског села: поштују њихов избор, не дирају меднике и њихове шумске парцеле, не прекашају, нити одвраћају граничне потоке.

Сви Космајци одвајкада па и сад мајсторски праве од шљивовог дрвета витке свирале и лијепо милозвучно свирају (ђурликају, како овдје кажу) кад стигнудуге досадне зимске вечери и љети, за стадима и са шареним славујима.

Рамо је био познати пчелар. Имао је увијек око стотину друштава у кошницама и трнкама. Отприлике. Таако или лиико. Да зло не чује. Виђали су га како го до појаса, само са цигаретом у устима, отвара поклопце, премјешта рамове, спаја два лошија друштва у једно јаче, чисти слабије матичњаке, пребацује и обнавља најбољу матице. Продавао је мед, восак и полен и говорио да је и пчелињи отров здрав за зглобове, руму и ишијас, а настругани полен против свих врста алергија. Није много причао о свом чувеном пчеларском умијећу. Прије се може рећи да је крио своје необично знање, али је ради комшијског „хатра“ прије десетак година млађаног Здравка упутио у прве кораке пчеларења и чак му поклониио двије пуне кошнице, за почетак. Говорио је,

загледајући комшијине пчеле, мрмљајући у цигару:

„Ђвела ти никад, мој комшо, неће дати да сазнаш пуно о њој. Она ћојеку дозволи да сазна само колико она жели. Не мереш све сазнати.“

Нису се у овим крајевима Срби и Муслимани посјећивали, чак ни о Божићу ни за Бајрам.

„Шта се имамо лизати. Важно је да се поштујемо. Сваком свачије. Богу божје.“

Једино је Рамо, ипак, сваке године о Прокоповдану, долазио код Здравка, да кахвенишу и попију по једну шљивовицу од ове године. Здравкан би му се обрадовао и увијек се дивио како овај стари човјек без икакве заштите, у танкој љетној поткошуљи, ради, са накривљеном французицом на сиједој глави, чачка, отвара, затвара, загледа, у његовом малом пчелињаку.

„Добро су ти ове године улиле. Још ће оне помало кад процјвета и замирише дивља нана...“

Здравко сечинило да овај човјек више загледа, да мало или нимало не открива од својих правих, тајних, пчеларских вјештина, него као да извиђа, опрезно провјерава, и још им шушкаво нешто шапуће кроз дим од цигарете, залијепљене на доњој усни.

Прошле године последије Рамовог одласка, иза подне се ројило најјаче друштво и подигло се високо и неповратно завилало некуд преко брда. Учинило се Здравку да је рој навио ка Рамовом селу, али је то избацио из главе, помисливши да нешто он зазира, забавио се другим сваконевним сеоским пословима и кућним

проблемима. Ко зна шта пчела (то најстарије живо биће, без ког би сва природа пропала) намјерава, куд иде, да ли је то добро по њу или по људе?

И, овог љета на Прокоповдан, опет, ево га - Рамо.

„Е, баш ћу пажљиво гледати како се он то полако покреће по мом пчелињаку... На шта мирише? Чиме ли је мазао руке? Слушаћу. Наћулићу уши да чујем шта им то Комшо шапће...“

Ништа. Ама баш му ништа не можеш здраво запазити, ни разумјети. Оде комшо Рамо, чудак. Опет се, за њим, диже један јак рој и завијуга високо у небо, па смота према џамији?! Није то мај кад се обично пчеле роје. Касно. У сред љета. Потпуно чудно!

„Читаву ноћ нисам могао заспати. Ма криво ми... Сваке године одведе по један рој пчела. Прави ме будалом. Јес он мени, нећу душу гријешити, поклонио прве ројеве, али сви пчелари то раде, ради урока. Јес да мораш посебан атар чувати другој вјери. Ујутру ћу ја рано Рамој кући! Ма нећу... Како ћу? Цијелу ноћ сан неће на очи. Ноћ је црна, црне су ми и мисли долазиле. Мркоњићи смо ми.“

„Бројтро и мерхаба, Рамага!“ поранио је ипак. Рамо цијепа неку добру храстовину за колце.

„Мерхаба, полакосустао. Откуд ти, мој Здравкане?!“ Као да се и не чуди, него, као и увијек, нити продаје- нити шта купује.

„Слушај, Рамо, не знам како, али си ми јопе одмамио и узо један рој чела. Криво ми је. Грдно ми је криво!“

Рамо као да се насмијуљи једним брком, безлично се загледа у сјекиру на ћепалу, погледа у мрачне Мркоњићке очи и његове челне дамаре, па онда некуд преко брда:

„Ма, јок! Откуд да ја то знам, тако... Јок. Ројиле се саме.“

„Слушај, Рамо! Ја одок. Ујутру да ми вратиш моју челу или ћемо се закрвити, ко никад нико наш.“ избацује Здравко из душе и несанице, а знада не зна ништа ни о ћудљивим пчелама, ни о овом чудном човјеку, чији су се преци из ината потурчили.

Кад се пробудио ујутро, каже својој жени:

„Баш сам добро спавао. Треба олакшати душу и рећи оно што мислиш, па куд пукло да пукло“

Жена се ујутро рано враћала из штале с дрвеном рукатком пуном свјежег млијека:

„Ако те јуче насикиро комшо, море бит да ти је јутрос муштулук посло. Учини ми се да се уфатијо један рој у ону празну кошницу.“

Здравко искочи, бос, из куће: „Видиш, истина је! Чудна чојека.“

„А кажу да су били баш браћа близанци...“ мрмљао је себи у бркове.

„Ко? Који близанци!?“ први пут га рођена, иначе кротка жена, ништа не разумије, (она је дјевојачки баш Космајкуша) али се саже и уђе у колибу да закајмачи млијеко.

„Биће ћеци жутог, вареног скорупа с медом...“ пјевало јој је женско срце.

Слобо Ковачевић

НА ПЕТРОВДАН 2025. ГОДИНЕ, НА СВОЈ РОЂЕНДАН, ПЕТАР КОЧИЋ СА ЗМИЈАЊА ПОСМАТРА БАЊУ ЛУКУ И САМ СА СОБОМ РАЗГОВАРА, НЕ ДОЗВОЉАВАЈУЋИ ДАВИДУ ШТРПЦУНИ РИЈЕЧ ДА ИЗУСТИ

Који ли је оно град, браћо Змијањци?
Раширио се, као што змијањски бак
рашири бокове кад се напасе
змијањске прољећне траве.
Побјегао од Врбаса и Сутурлије,
освојио негда шумовите брежуљке,
отео Паприковац од засада паприка,
пружио се према Гомионици,
као да ће на Герасимову литургију
на Ваведење Пресвете Богородице,
кренуо у Градишку и према Челинцу,
уз Старчевицу се пење према Пониру.

Шта би са мојом Бањом Луком,
ћириличном и аустријском истовремено
(да Бог убије све окупаторе,
гладне шума и младића
за њихове проклете војне!)?

Ни Црне куће више нема,
ни моје ћелије да ме уморног прими,
када се враћам са засједања Босанског сабора,
ни хотел „Балкан“ није гдје је био
(у који нисам свраћао,
бјежећи од нове господе,
која са Швабом пљачка Змијањце).
Свуда неке зградурина
које се пењу ка небу
(као да они што их граде
хоће да су ближе Богу
у молби да им опрости велике гријехе).

Видим, Бању Луку сад освојили Инглези.
Све фирме исписане на њиховом језику,
имена им више бесмислена него смислена.
Признајем, грешан сам био
према бањолучким трговцима свога времена,
јер били су наши и мање су узимали од
невољника,
а ови сад страњски што зараде и отму
носе у своје земље.

Па онда, чујем, Давиде,
сад је много партија и странака доље у граду.
Није као некад: само власт
и они који би да је оборе.
Сада, говоре ми, и опозиција
има своју опозицију.

А судови, Давиде...
Боље да о њима не причам.
Него, вежи ти свог јазу у врећу,
па право у Стразбур, тамо је, кажу,
некакав суд за људска права
(мада се и данас та права кроје
по мјери капитала и оних што владају),
а ја ћу прошврљати опустјелим Змијањем,
покушавајући да нађем
макар једног саговорника,
горе, крај Маркановог точка.

Ранко ПАВЛОВИЋ

ИЗВЈЕШТАЈ СА ЛИЦА МЈЕСТА, УСПУТ

Лакташким широким путем, преко Подградаца и осталих живописних поткозарских села, тог дана стремили смо, моји сапутници Драгана Пашић, пјесникиња, сликарка, кариактуристкиња и афористичарка и Милош Миња Микавица, профрсор, али и врсни кантаутор ка Козарској Дубици, гдје ће извјесни Зоран (К)ос у Хотелу Цептер приредити Вече хумора и сатире. Да не заборавим, била је ту и гитара, обична која је за сада шутила. Послије ће се она показати у свој својој (не)обичности међу прстима Мињиним. Прије него што ћемо ући на то (за)казано мјесто одржавања вечери хумора и сатире, лијепо смо се (и)смијли и себе и Зорану зезајући се у смислу: Која будала сазива ово вече у недјељу увече? Наравно далеко од Зоранових ушију, дешавала се ова наша будалаштиа. Чак смо размишљали, приближавајући се граничном прелазу да поткупимо царинске службе како би сав саобраћај зауставили и пресмјерили све прелезије, мало лијево, а кад се улијеве, нема им спаса, мораће ући у Хотел Цептер који је крајпуташ преко пута од граничног прелаза са Хрватском, или ти са Европском унијом. У тим враголастим размишљањима, часком се (с) нађосмо у пространој сали, уз добродошлицу неких финих и честитих људи. И да се тражила столица више, не би се нашла, јер су све друге заузеле извјесне политичке «гузоње». Такав одазов публике је баш за публикавање. Било нам је драго. Које је трикове Зоран Кос употрејибио, ниакада ми неће бити свим јасно. Ја, недјељом у то доба не бих успио (по)звати на кафу неког пријатеља, а о другарици, да и не говорим. Можда је Кос (при)питомио ове људе (не)озвучном рекламом, јаким наслово: вече је посветио великом, можда и највећем нашем сатиричном перу, Владимиру Булатовићу Вибу. Баш је, убо најбољом сатиричном иглом, сјетивши се овог великана, чије име ови наши сатиричари у налету, такви уналећени и не спомињу, нити су (можда) чули за њега. Они само себе чују, чак и онда када су сами себи публика. Они

се праве да ни су чули ни за доајена наше сатире, Небојшу Иваштанина, а подразумијева се, и мене. Уздао сам се, искрен да будем да ћемо Небојша и ја, истрчати на терен и „сукобити“ се снагом наших афоризама, међутим, није било баш тако. Примат над нама добили су гости изненађења, при том не рачунам на моје изненађлије Милоша, музичара и Драгану, афористичарку. У навали тих изненадних, чини ми се да је изгубио и Велики Владимир коме је вече у наслову плакатном била посвећена. И Ранко Прерадовић, наш велики пјесник је добио добру минутажу вечерњу. И требао је да је добије, међути, та два великана српске књижевности заслужују да имају понаособ своје (цјеловечерње) вече. Небојша и ја нисмо ни око чега имали разлога да се не разумијемо. Зоран је веома умјешно водио вече хумора и сатире. Свака му част. Само бих волио да на неком будуће пут раздвоји бабе и жабе, или прецизније да Небојши Иваштанину и мени, остави само бабе, па како се са њима изборимо. Руку на срце, и Дакс и Бера су били на висини задатка. И вином су нас почастили спонзори и Зоран. Ја сам моју флашу утопио неким финим дамама. Вече је било дивно. Мало афоризама, мало квизотеке, мало музике и уз мало мање спонзора и медијске пратње. Штета. Публика је отишла носећи под пазухом наше (поклоњене) књиге. Срећна, ако ли срећа у овој земљи уопште станује. Кос је још једном потврдио своју природну надареност и стручну способност за организовање и вођење битних догађаја у оквиру наше Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ из Бања Луке. Хвала му, гдје чуо и не чуо.

Војин ТРИВУНОВИЋ

ЛАУРЕАТ ЂОРЂЕ БРУЈИЋ

Ухраму Успења Пресвете Богородице, у насељу Кочићев вијенац у Бањој Луци, на дан Рођења Пресвете Богородице (21. септембар) уприличено је традиционално књижевно вече чији је централни дио био проглашење побједника и додјела награда и на поетском конкурс у „Под успењским сводом“. Овогодишњи добитник ове престижне награде, која се састоји од плакате и иконе Пресвете Богородице, једногласном одлуком жирија постао је пјесник Ђорђе Брујић из Подгорице.

На књижевном дијелу програма наступило је неколико пјесника чије су пјесме ушле у ужи избор, док су музичком дијелу наступили: православни музички састав „Бедем“ из Сомбора, те вокални састав „Акатист“ из Бања Луке.

Жири за избор најбоље пјесме на конкурс у „Под Успењским сводом – духовна и родољубива пјесма 2025“ је радио у саставу: Миладин Берић, Игор Мијатовић и Златко Јурић. На овогодишњи конкурс је пристигло 168 пјесама које испуњавају услове конкурса: од аутора из Републике Српске, Србије, Црне Горе, Сјеверне Македоније и дијаспоре. Након ширег и ужег избора, жири је одлучио да је најцјеловитија, најинвентивија и најпоетичнија пјесма „Пламен из десног длана“ Ђорђа Брујића из Подгорице.

Из образложења жирија, што потписује књижевник Јурић, издвајамо ово: Пјесма „Пламен из десног длана“ Ђорђа Брујића, писана избрушеним, иновативним и сликовитим пјесничким језиком, нуди вишеструка, сложена значења. Наше тумачење је само једна од могућих интерпретација пјесме, јер врхунска поезија – као и сви други успјешно написани књижевни жанрови – даје могућност препознавања више семантичких поља и одгонетања смисла живота, а то је узвишен и испуњујући естетски доживљај.

Честитамо пјеснику Ђорђу Брујићу и искрено захваљујемо и њему и свима онима који су учествовали на овогодишњем конкурс „Под Успењским сводом – духовна и родољубива пјесма 2025“, који је, иако се одржава тек другу годину, постао регионално препознатљив и који окупља све већи број учесника.

Награђена пјесма

ПЛАМЕН ИЗ ДЕСНОГ ДЛАНА

Св. Теодор Комоговински

Док сам ходао између црног и црног,
И свих оних боја којих међу њима има,
Прозор је гледао на тисовину
Одакле се ветар спуштао на балдахине,
И црвени пламен из левог длана
Којим је заокружена и десна рука;
Као кад кроз небо сине
Честица новог дана;
И мрежаста паучина налик на тишину.

Док сам ходао по истој нити,
Између љубичастог и љубичастог светла,
Док сам ходао између реке и реке,
Над сваком од њих беху орнаменти
Отисци бивших живота и стварни животи бивши
Презрели у тугу и црну водену горчину...

Јер ореол је срце воде и роза линија тока,
И меша се у дубоком хладу са сликом у новој чежњи,
Када на зидовима заокружени окер
Постаје тек мутни одсејај
Из кога негорива рука
Клизи кроз људски видик
И његов румени просејај...

Ђорђе БРУЈИЋ